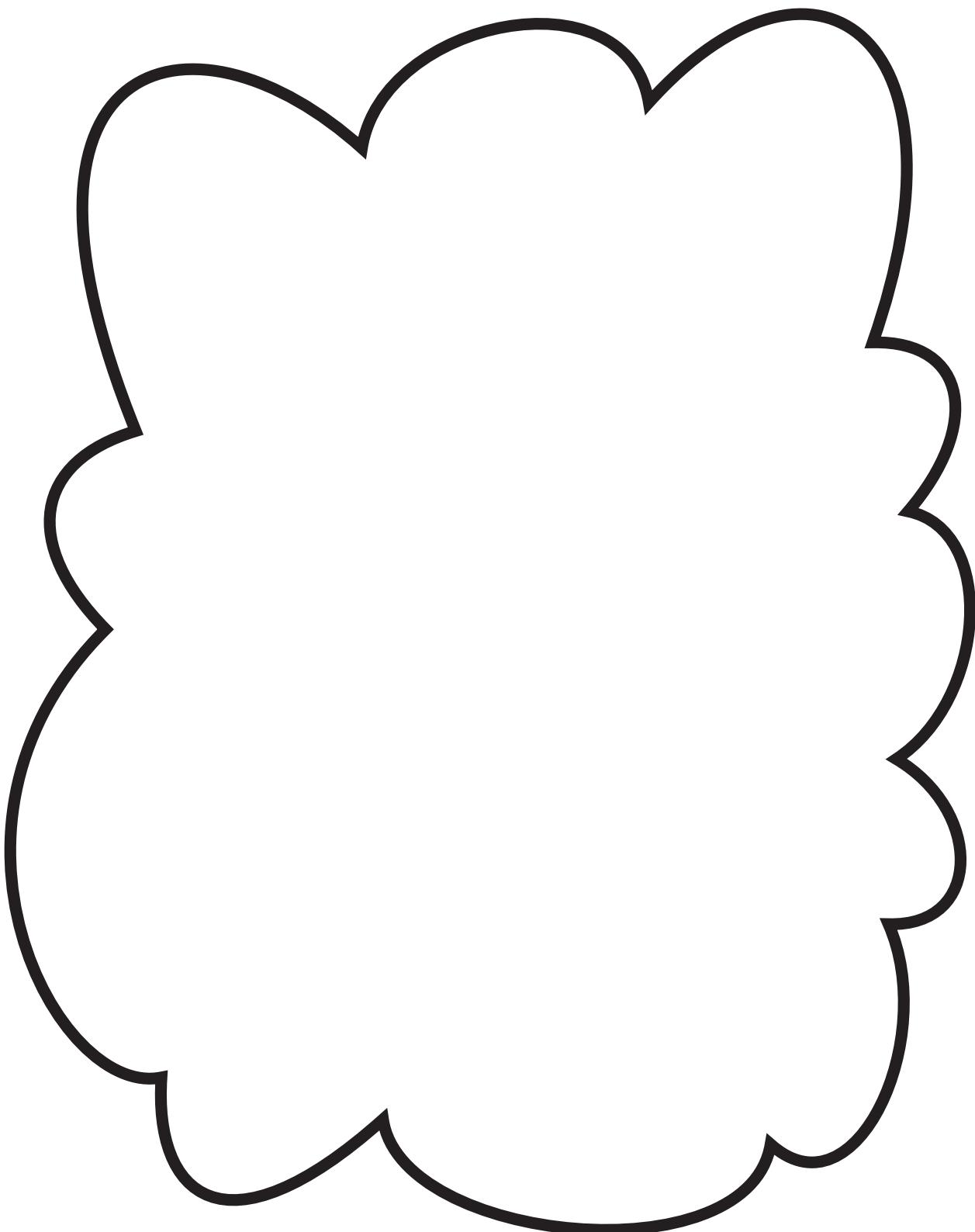

WINGU LA TISA

Kuanza Shule ya Kati

Hadithi ya Maya Lin

na Joshua Guild

Ungefanya nini ikiwa mtu angekuambia kuwa huwezi kufanya kitu kwa sababu wewe ni mdogo sana, au kwa sababu ya jinsia yako? Utafanya nini ikiwa watu wanauliza ikiwa ulikuwa na uwezo wa kutosha au kuwa bora kwa jambo fulani kwa sababu ya mahali ambapo wazazi wako walizaliwa? Alipokuwa na miaka 21 pekee, mwanamke mwenye jina Maya Lin alihitajika kukabiliana na hali kama hiyo. Ajabu ni kwamba, aliweza kushinda mambo hasi yaliyoelekezwa kwake, kwa kutumia kipaji, ujasiri na maono yake thabiti kuwa mmoja wa wasanifu majengo wanaoheshimika sana duniani.

Maya Lin alilelewa katika mji wa Athens, Ohio. Wazazi wake walizaliwa China na wote wawili wakahamia Marekani. Baba yake Henry Lin, alikuwa msanii na mama yake, Julia Lin, alikuwa mshairi. Wazazi wote wawili wa Maya walikuwa maprofesa kwenye Chuo Kikuu cha Ohio.

Shulen, Maya alikuwa mwanafunzi bora aliyefanya vyema somo la hisabati na sanaa. Alikubaliwa kwenye Chuo Kikuu cha Yale huko Connecticut, ambapo alitumai kusomea uchongaji na usanifu majengo. Kwa bahati mbaya kwa Maya, alilazimika kuchagua moja tu. Aliamua kusomea usanifu majengo, ingawa aliendelea kupenda uchongaji.

Wakati wa majira ya majani kupukutika mwaka 1980, shindano la kitaifa lilitangazwa likitaka mchoro ya mnara mpya uliopaswa kujengwa Washington, DC. Takribani wasanii 1,500 waliingia katika shindano kuchora mnara ili kuheshimu majeshi yaliyokuwa yamepigana katika Vita vya Vietnam. Jopo la wataalamu la majaji liliangalia mapendekezo mengi. Mwishowe, walichagua mchoro wa kipekee na wa ajabu ambao haukuwa sawa na mnara mwingine wowote huko Washington.

Mchoro ulioshinda haukuwasilishwa na msanii maarufu, lakini na mwanafunzi asiyejulikana wa umri wa miaka 21 kwa jina Maya Lin. Pendeleko la Maya liliangazia ukuta mrefu wenye umbo la V uliojengwa kwa matale meusi yaliyopigwa msasa. Majina ya Wamarekani 58,000 waliouawa au kutoweka wakati wa tukio la Vita vya Vietnam yaliandikwa kwenye ukuta. Mchoro ulikusudiwa kumfanya mtazamaji afikirie kuhusu kitabu kikubwa. Maya alikuwa ameuunda kama sehemu ya mradi wa darasa kule Yale.

Kabla ya mnara kujengwa, kikundi cha wapiganaji wa vita walipanga kupinga mchoro wa Maya. Walikuwa wakitumainia mnara wa kitamaduni zaidi uliojengwa kwa marumaru meupe yenye sanamu za majeshi. Wengi walidhani kuwa rangi nyeusi ya mchoro iliashiria ushinde au hisia nyingine hasi kuhusu vita. Watu pia walimshambulia Maya kibinagsi. Baadhi ya wapinzani hata walitumia fedheha za jinsia na mbari, wakiamini kuwa mwanamke Mwasia Mmarekani asingweza kuunda mnara unaofaa wa vita.

Kwenye mabishano hayo yote, Maya alibaki na maono yake. Maya alitetea mchoro wake na mawazo yake kuhusu mnara. Alijiamini na kuamini ndoto yake. Hatimaye, kwa miafaka kadhaa, Vietnam Veterans Memorial ilijengwa kulingana na mchoro wake.

Baadaye, wapiganaji wa vita na watu waliokuwa wamepoteza wapendwa au marafiki wakati wa vita walianza kuutembelea mnara. Kuona majina yote yaliyoandikwa kwenye jiwe kulileta machozi kwenye macho ya wengi walotembelea. Maya Lin alisifiwa kwa mchoro wake unaovutia na asilia. Leo, Vietnam Veterans Memorial ni moja ya minara inayotembelewa sana Marekani.

Kufuatia ushindi wake wa Vietnam Veterans Memorial, Maya alikuwa msanifu aliyetafutwa sana. Miaka kadhaa baadaye, alipewa kazi ya kuunda kumbukumbu ya Civil Rights Movement huko Montgomery, Alabama. Pia alichora kazi za vyuo vikuu, makavazi na kituo cha garimoshi.

Kwenye taaluma yake yote, Maya amekabiliana na ukosoaji na akasimamia maono yake ili kutimiza malengo yake.

Kuanza Shule ya Kati

Faharasa

kuanza

ishara: Kikumbusho, kidokezi au pendekazo.

jadili: Kujadiliana na wengine ili kufikia makubaliano.

kandarasi: Makubaliano rasmi kati ya watu wawili au zaidi, haswa yanayoandikwa na kutekelezwa kisheria.

kizuizi: Kitu kinachosimama njiani au kinachozua maendeleo.

maafikiano: Maoni, msimamo, au makubaliano yaliyoafikiwa na kikundi kwa jumla au na wengi.

mipaka ya nafasi ya binafsi: Eneo halisi karibu na mwili wa mtu linalotumika kama mahali pa starehe kati yake na wengine.

ndoto: 1. Mawazo au taswira zinazopita akilini wakati wa kulala. 2. Kitu kinachotumainiwa au kufikiriwa; lengo.

pendeleo: Uteuzi wa mtu au kitu badala ya mwingine au wengine.

ufanisi: 1. Mafanikio ya kitu kinachohitajika, kupangwa au kujaribiwa. 2. Kuafikia umaarufu au ustawi.

ujasiri: 1. Kuamini au utegemeaji wa kitu au mtu. 2. Hisia ya uhakika, haswa kujiamini.

ustahimilivu: Kukaa na sababu ya hatua, imani, ua dhumuni; ushikamanifu.

werevu wa asili: Uwezo wa kuzaliwa ili kupata na kutumia maarifa.

Fill 'er Up

na Lindamichellebaron

Ijaze nafsi yangu,
Kikombe hiki.
Nimesema, ijaze nafsi yangu.
Ninakinywa hicho.

Nitatabasamu,
na kutulia na vidu kuonekana,
lakini ijaze tu nafsi yangu.
Kikombe hiki.

Nitazungumza
na kuangua cheko,
lakini ijaze tu nafsi yangu.
Hicho ndicho kitendekecho.

Sema maneno matamu
hilo halitavuruga
lakini ijaze tu nafsi yangu.
Ijaze,

Nimesema, ijaze nafsi yangu.
Ijaze,
Safi, ijaze nafsi yangu,
hicho ndicho kitendekacho.
Vipi tena, ijaze nafsi yangu,
kikombe hiki.
Aisee, ijaze nafsi yangu.
Ninakinywa hicho.

Kutoka Rhythm & Dues na Lindamichellebaron, Harlin Jacque, 1995. Imechapishwa tena kwa ruhusa ya mwandishi.

Kujenga Ujasiri Shule ya Kati

Bingo

Ni hodari wa hisabati	Hutia bidii kila wakati	Anapenda kujishughulisha	Anaweza kupanga chochote	Anaweza kutumia kompyuta
Huzungumza zaidi ya lugha moja	Husimulia hadithi na utani bora	Ni bora kwa hijai	Hucheza mchezo wa timu	Anapenda kusoma
Anajua jinsi ya kuogelea	Anaweza kucheza ala ya muziki		Ana kumbukumbu nzuri	Ana ujuzi wa kujenga au kuunda vitu
Anapenda kuunda chati na grafu	Anapenda kutambua jinsi mambo yanavyotendeka	Anapenda kuandika	Anapenda kuigiza	Anapenda kuwasaidia wengine
Ni mpishi bora	Huweka shajara ya binafsi	Hupenda kuunda machapisho na picha za ukutani	Ni msanii bora	Ni mcheza densi bora

JuMpingle Double Dutch

na Lindamichellebaron

Tunaweza kuruka kamba mbili kwa zamu,
kugeuza miruko kuwa densi.
Hatua zetu si za mzaha.
Hatuzifanyi tu kwa kubahatisha.

Wengine wanafikiria kuwa kuruka ni mchezo.
Kuruka kamba ni zaidi ya huo.
Tutazame tukianguka na kusonga haraka,
kuruka sarakasi za kando ya barabara.

Tunaweza densi ya kuruka kamba mbili kwa zamu
Tunaweza kuimba na kuruka kamba mbili kwa zamu.
Tunaweza kuruka kamba mara mbii kuhusu chochote.

Kumi mara mbili, ishirini, thelathini...
kuelea kinachoendelea.
Ikiwa unataka kutuona tukikosa, nigarikuwa wewe,
Ningependa kukaa.

Kutoka The Sun Is On na Lindamichellebaron, Harlin Jacque, 1995. Imechapishwa tena kwa ruhusa ya mwandishi.

Kutangulia (A)

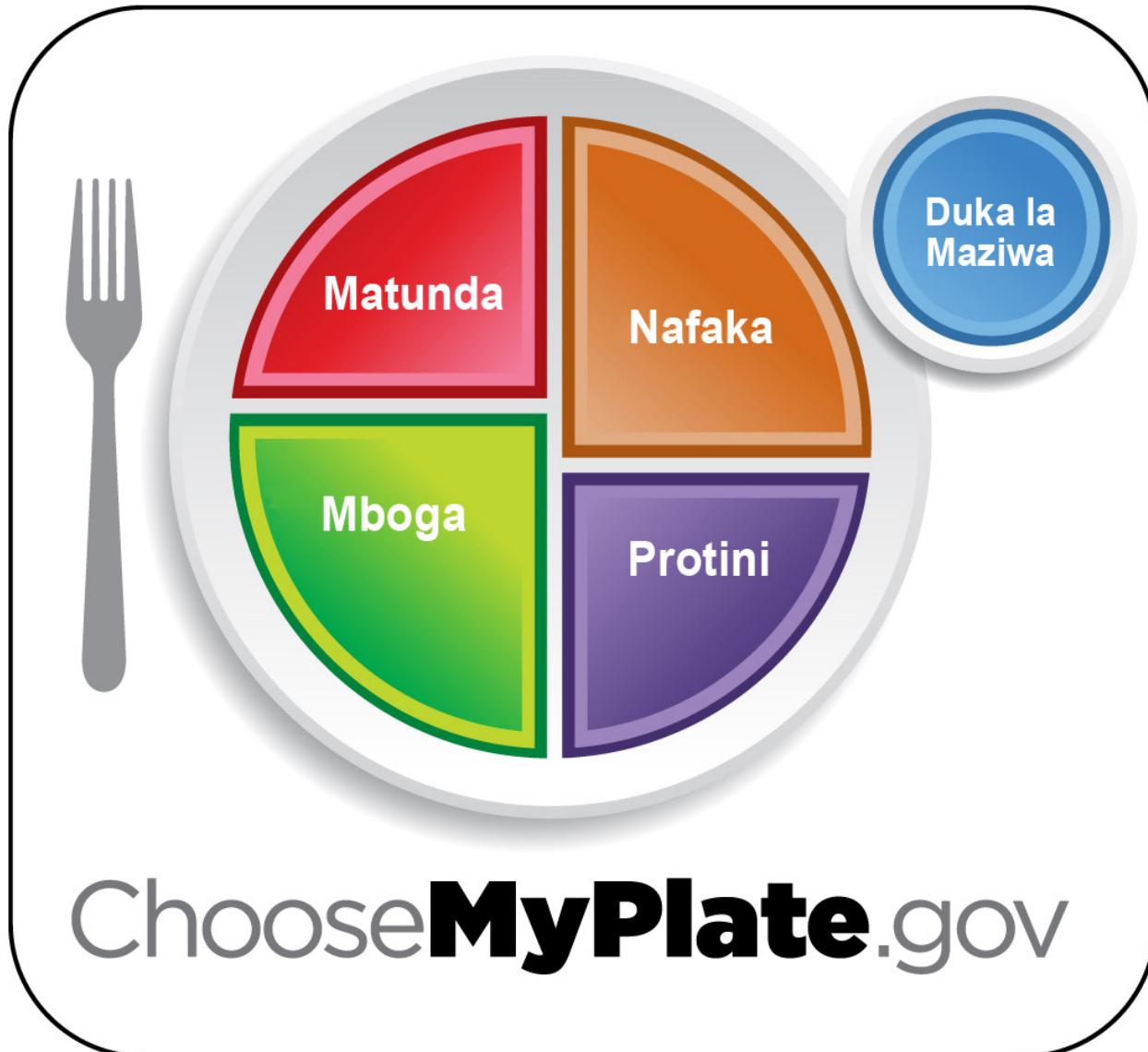
Nilikunwa cola/soda. Hatua 5	Nilikula vibanzi. Hatua 2	Nilikunwa kahawa. Hatua 5	Nilikula udohoudoho. Hatua 4
 Nilikula maharagwa. Hatua 7	Nikula wali kwa maharagwe. Hatua 12	Nilikula siagi ya karanga kwa jeli. Hatua 9	Nilikunwa sharubati ya chungwa. Hatua 7
Nilikula paja la mnyama kwa jibini sandwichi. Hatua 9	Nilikula tufaha. Hatua 7	Nilikunwa glasi ya maziwa. Hatua 8	Nilikula mkate wenye nafaka. Hatua 7
Nilikula viazi vilivyookwa. Hatua 8	Nilikula bakuli la supu ya mboga za majani. Hatua 11	Nilikula barafu. Hatua 4	Nilikula ndizi. Hatua 7

Kutangulia (B)

Nilikesha nikitazama runinga. Hatua 5	Niliendesha baikseli baada ya shule. Hatua 8	Nilitazama runinga baad aya shule. Hatua 0	Ninataka kulala mapema. Hatua 10
Nilicheza mchezo wa uwanjani. Hatua 10	Nilikesha nikifanya kazi ya ziad. Hatua 5	Nilikimbia kilomita. Hatua 8	Nilikesha Nikizungumza kwenye simu. Hatua 5
Ninataka kulala mapema. Hatua 10	Nilitembea, badala ya kuendesha gari. Hatua 8	Nilikesha bila sababu. Hatua 5	Nilikula majani. Hatua 8
Nilikula brokoli. Hatua 8	Nilikula tambi kwa nyama. Hatua 10	Nilikula peremende. Hatua 3	Nilikula hambaga. Hatua 5

MYPLATE

Chamcha

Kifunguakinywa

Mpango Wangu wa Hatua

Nafaka, maziwa, ndizi, sharubati ya chungwa Jumatatu

Jumanne
Jumatano
Alhamisi

Jiumaa
Jumamosi
Jumapili

Vitafunio

Jumatatu
Jumanne
Jumatano
Alhamisi
Jiumaa
Jumamosi
Jumapili

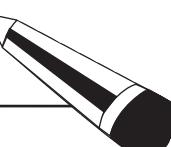
Zoezi

Chajio

Jumatatu
Jumanne
Jumatano
Alhamisi
Jiumaa
Jumamosi
Jumapili

Jumatatu
Jumanne
Jumatano
Alhamisi
Jiumaa
Jumamosi
Jumapili

Wakati wa kuamka:
Wakati wa kulala

HAPO ZAMANI ZA KALE

1. Ukiwa kwenye hifadhi ya wanyama, uling`atwa na spishi zisizo za kawaida za tumbili. Unaanza kujihisi mgonjwa sana na daktari wako anagundua kuwa na ugonjwa mbaya sana. Daktari wako hana uhakika wa jinsi ya kukutibu na hajui ikiwa ugonjwa unasababisha kifo. Anakuambia kuwa huna budi kuacha moja wapo ya shughuli zako uzipendazo.
2. Kwa sababu ya ugonjwa, unalazwa hospitalini kwa muda mfupi. Lazima upoteze moja wapo ya malengo yako.
3. Kwa sababu ya mapumziko ya muda mfupi kutoka kazini, huna pesa za kutosha na unapoteza moja ya mali yako.
4. Unalazwa hospitalini tena. Bili za matibabu zinaendelea kuja na unapoteza mali yako mengine tena.
5. Umechoka kutokana na ugonjwa na kujaribu kufanya kazi. Unapoteza malengo yako na lazima uache shughuli. Pia, watu wawili muhimu sana wanatoweka maishani mwako, kwa sababu huwezi tena kudumisha mahusiano.
6. Unalazwa hospitalini daima. Unaruhusiwa mgeni mmoja pekee na unaweza kuenda na mali moja pekee kwenye hospitali. Acha watu wawili muhimu na mali mawili.
7. Daktari wako anapata hospitali Ulaya inayoshughulikia magonjwa ya kuumwa na tumbili. Pindi tu utakapofika huko, utahitajika kuishi karibu na hospitali maisha yako yote endapo utaugua tena maradhi hayo. Lazima uache mali yako mengine matatu yaliyosalia. Ni gani hayo?
8. Unaanza maisha yako upya na mtu huyu pekee, mali, lengo au shughuli.

Dhana

Ninadhani uhalisia unaelezea _____

kwa sababu _____

Nilikuwa sahihi? Ndiyo La

Uhalisia unaelezea _____

Ninadhani uhalisia unaelezea _____

kwa sababu _____

Nilikuwa sahihi? Ndiyo La

Uhalisia unaelezea _____

Ninadhani uhalisia unaelezea _____

kwa sababu _____

Nilikuwa sahihi? Ndiyo La

Uhalisia unaelezea _____

Ninadhani uhalisia unaelezea _____

kwa sababu _____

Nilikuwa sahihi? Ndiyo La

Uhalisia unaelezea _____

Kuishi Marekani

Je, wageni wanaionaje nchi yetu?

Wanafunzi saba wa mpango wa ubadilishanaji wa American Field Service walioenda shulenii huko kwa mwaka mmoja wana maoni chanya kuhusu Marekani. Walishiriki maoni yao na ripota wa React Sandy Fertman kabla ya kurudi katika nchi zao.

Ni tofauti gani kuu kati ya vijana wa Marekani na vijana katika nchi yako?

Fah: Ninatoka Thailand na Wamarekani ni wabinafsi sana. Wanafanya tu wanachokitaka. Wanafuata kile wanachokipenda na kutia bidii kwacho.

Celine: Vijana hapa ni waungwana kuliko Ufaransa.

Roberto: Ninaweza kusema vijana hapa hutilia maanani mambo, kama vile michezo na kazi. Wana ushindani zaidi kuliko Italy.

Teresa: Sitaki kujumlisha, lakini watoto hapa huonekana kupuuza mambo. Kwa mfano, watasema, "Lo, niliharibu gari langu, lakini baba yangu ana bima ya kulifidia." Huko Nyuzilandi, tunatumia uchukuzi wa umma.

Oboshie: Ninadhani vijana wana kiburi kidogo kwa walimu. Nchini Ghana, sivyo ilivyo. Lazima uheshimu na ukipatikana umemkosea mwalimu, basi utakuwa taabani.

Tim: Matarajio kwa vijana wa Marekani kufaulu maishani ni ya juu zaidi kuliko Australia.

Diego: Watoto hapa wanapenda sana mali kuliko vijana nchini Paraguay.

Ni kitu gani ulichokipenda kufanya Marekani?

Fah: Kucheza densi ya swing.

Teresa: Kuenda kwenye michezo ya WNBA na besiboli.

Roberto: Nilipenda sana fahari ya shule. Kukiwa na mchezo wa soka au igizo, kila mtu anaenda. Wote wamo ndani.

Kuna kitu usichokipenda kuhusu Marekani?

Teresa: Ninadhani Wamarekani wanapenda sana "kesi." Je, hakukuwa na msichana aliyejomwa kwa kikombe cha kahawa kutoka McDonald's na akashtaki? Bila shaka ilikuwa moto! Alihitaji kuambiwa hilo? Ni rahisi sana kumwita wakili hapa.

Diego: Kuna vyakula vingi sana vilivyopikwa tayari vyta kununua huku. Pia, ninadhani watu wanashughulika sana kutafuta pesa. Kama familia yangu iliyokuwa mwenyeji wangu—ninaipenda, lakini ilikuwa ikifanya kazi wakati wote. Ni jambo la ajabu sana.

Celine: Kwenye habari, ni America, America, America na hawajali kuhusu nchi nydingine. Sikusikia chochote kuhusu Ufaransa hadi wakati wa kifo cha Princess Diana!

Je, shule ni ngumu zaidi hapa?

Celine: Si ngumu sana! Unaweza kuchagua masomo unayotaka.

Tim: Kiwango cha kazi ni sawa, lakini ni rahisi kukamilisha kazi yako darasani hivyo huna kazi yoyote ya ziada. Na ni rahisi kupata alama nzuri.

Oboshie: Nchini Ghana, lazima uvae sare. Na una hadi madarasa 13 tofauti kila siku.

Una maoni gani kuhusu jinsi Wamarekani wanavyovalia?

Fah: Wanavyolia kile kinachowavutia na wanachokipenda. Wote hawavai mtindo mmoja. Ni bora sana.

Kuishi Marekani

(inaendelea)

Roberto: Kila mtu anavaa suruali zinazopwaya hapa. Nchini Italy, huvaan dangrizi zinazobana. Nilipenda nywele zilizopaushwa pia.

Oboshie: Ninadhani kutoboa mwili ni kwingi sana. Barani Afrika, ukiwa na herini nne, wanadhani kuwa wewe ni kahaba.

Tim: Nchini Australia, ukijipodoa kuenda shuleni, wewe ni kama kahaba. Hapa, nilipowaona wasichana hawa wote mara ya kwanza wakiwa wamejipodoa, nilisema, "Do!" Iliwafanya wapendeze sana.

Fah: Nilipenda sana chale za henna. Ningefanya hivyo katika shule yangu, ningekuwa taabani. Hakuna aliyetia rangi kwenye nywele. Baadhi ya shule hata haziruhusu nywele ndefu!

Je, vijana wa Marekani wana uhuru zaidi kuliko vijana katika nchi yako?

Diego: Ninadhani hapa pana uhuru kidogo sana. Hatuna umri wa kunywa pombe wala kuvuta sigara nchini Paraguay na unaweza kuvuta sigara kwenye baa pia. Hapa, watoto wanaadhibiwa kwa kunywa pombe hivi kwamba wanapofikisha umri wa kunywa, wanakunywa wawezavyo! Litakuwa jambo zuri wasipokuwa na umri wa kunywa pombe kwa sababu si jambo la ajabu kunywa pombe Paraguay.

Ni chakula kipi cha Marekani unachokipenda?

Tim: Baga, hata ingawa tunazo Australia.

Celine: Tacos, kwa sabau hatunazo Ufaransa.

Oboshie: Pia ninapenda vibanzi na lasagna. Chakula nchini Ghana ni chenye afya sana. Si kama mabonge ya vyakula vinavyonene pesha.

Je, kuchumbiana kuna tofauti gani huko?

Fah: Hapa, labda niseme kunahu sana kubusiana. Watu wanapasana sana. Nchini Thailand, mnaenda matembezi tu. Na hamfanyi chochote hadharani huko.

Teresa: Nilitembea kwenye barabara ya ukumbi shuleni na ikanibidi kufumba macho yangu! Hapa, pana msisitizo mkubwa wa wanandoa kufanya mambo pamoja. Ni tofauti sana nchini Nyuziland. Kuchumbiana kunapaswa kufanywa baada ya saa za shule na kawaada ni jambo la kikundi. Hata ukienda kwenye densi, mnaenda nyote.

Roberto: Nchini Italy, hakuna densi za shule na hatununui maua ya wasichana. Nilipovalia tuksedo kuenda kwenye Winter Ball hapa, nilijihisi kama James Bond. Nilihisi raha!

*Imechapisha tena kwa ruhusa kutoka jarida la React. Hakimiliki 1998, Advance Magazine Publications, Inc. Hutumia: Mashine ya kuchapisha, projekta isiyopitisha mwanga au mkuu wa uwazi kwa ajili ya projekta ya uendeshaji. Jarida la React linatoa ruhusa ya kuchapisha tena ukurasa huu kwa matumizi katika madarasa.

Faharasa

kuunda Ujasiri

alama: 1. Kitu kilchochaguliwa kusimamia au kuwakilisha kitu kingine. 2. Ishara iliyochapishwa au kuandikwa inayotumiwa kuwakilisha kitu.

athari: 1. Kutekeleza. 2. Kushawishi au matokeo; mabadiliko.

dhana: Kitu kinachokujia akilini; wazo, au mpango.

hadhi: 1. Ubora wa kuwa na thamani ya kujihamini au heshima. 2. Kujihamini na kujiheshimu.

heshima: 1. Kuhisi au kuonyesha heshima. 2. Heshima inayoonyeshwa kwa mtu au sifa.

Jambo la ukariri: 1. Taswira au maoni yaliyorahisishwa kupita kiasi. 2. Mtu au kitu kinachonekana kufanana na picha au aina.

mkakati: Mpango wa hatua ya kutimiza lengo mahususi.

mtazamo: 1. Umaizi, uelewa au maarifa yaliyopatikana kwa kutazama. 2. Namna ya kuona au kuelewa.

nguvu za binafsi: Uwezo wa mtu kufanya au kutenda kwa ufanisi; uwezo wa mtu kutoa matokeo bora.

uamuzi: 1. Uundaji wa maoni baada ya uzingatiaji au kutafakari. 2. Uwezo wa kuunda maoni kwa kutofautisha na kutathmini. 3. Uamuzi, maoni au hitimisho.

Angalia Ufahamu Wako

Teua ikiwa unakubali au unakataa kila taarifa iliyo hapa chini. Kisha ufuate maelekezo chini ya ukurasa ili ukadirie unavyofahamu vyema nguvu ya maneno yako.

KUBALI	KATAA
Kusikia maneno ya hasira kitu cha kwanza asubuhi kunaweza kuvuruga siku yako.	
Maneno ya kusifu hunifanya kuhisi vizuri wakati wote!	
Ninajua kuwa ninaweza kumkasirisha mtu kwa kumwita jina lake.	
Sifa huniaibisha lakini ninazipenda.	
Wakati mwagine huwa rahisi kumlaumu mtu mwagine kuliko kuelezea kile kilichotendeka.	
Ninachukia wakati mtu anaponidhalilisha.	
Ninajua kuwa huwakwaza wengine ninapowadhalilisha.	
Wakati mwagine ninasema mambo ambayo simaanishi.	
Huwa vizuri kusema hujambo kuliko kujifanya humwoni mtu.	
Huwa vizuri kusema, "Samahani," kuliko kusema, "Ondoka mbele yangu."	
Ninaweza kutumia maneno kumfanya mtu atabasamu.	
Wakati mwagine huona vigumu kusema ninachomaanisha.	
Ninaweza kuwa mzuri kwa maneno yangu.	
Ninaweza kuwa mbaya kwa maneno yangu.	
JUMIA	

Ongeza nambari ya uteuzi katika safu ya "Kubali" na uandike jumla chini. Kisha ulinganishe alama yako na moja ya ukadiriaji hapa chini. Ukadiriaji wako utakuambia jinsi ulivyoelewa vyema nguvu ya maneno.

11–14 = KUWASILIANA KABISA
 7–10 = KUIELEWA VIZURI ZAIDI
 4–6 = NADRA KUWASILIANA
 0–3 = SINA HABARI

Faharasa

Sehemu ya Kwanza: Mawasiliano

kusikiliza kwa kushiriki: Kumakinika kwa msemaji, ikifuatiwa na thibitisho la na jibu la kile kinachosemwa.

chokozi: Kuwa na tabia ya chuki; uwezekano wa kushambulia au kuanza vita.

tetezi: Kuwa na tabia au kuwasiliana kwa njia ya uwazi na chanya; ujasiri.

lugha ya mwili: Ishara, miondoko ya uso na mikao ya mwili inayoonyesha jinsi mtu anavyofikiria na kuhisi.

ujumbe unaokinzana: Mawasiliano ambapo maneno hayalingani na vitendo; mawsiliano ya kuchanganya.

kueleza: Kuwasilisha au kufanya kujulikana.

ishara: Kikumbusho, kidokezi au pendekezo.

jadili: 1. Kuzingatia kitu. 2. Kushiriki katika mabishano rasmi ili kujadili hoja zinazokinzana.

kilichofaulu: 1. Kuwa na matokeo yaliyokusudiwa au ufanisi. 2. Kuwa na athari au mwitiko mzito.

ishara: Mwondoko wa sehemu ya mwili ili kueleza mawazo na hisia.

ujumbe usio wa mdomo: Mawasiliano ya mawazo na hisia za mtu kuitia ishara, miondoko ya uso na mikao ya mwili.

kauli tendwa: 1. Kupokea kitendo bila kujibu. 2. Kukubali bila kupinga. 3. Kutoshiriki wala kufanya kitu.

orodha ya binafsi: Orodha ya kina au utafiti wa mawazo, mitazamo na hisia za ndani za mtu binafsi.

igizo kifani: Kuigiza tabia ya jamii ya mtu au muhusika fulani.

tukio: Mpango au mfululizo wa vitendo au matukio bila kutarajia.

.

Moto au Baridi?

Jaza mapengo ili kuonyesha haswa aliyefanya kila uamuzi. Andika “moto” ikiwa Chris alifanya uamuzi yenyé binafsi. Andika “baridi” ikiwa alimruhusu mtu mwingine kumfanya.

1. Hujambo! Jina langu ni Chris na nilipata kazi kwenye duka kuu siku za Jumamosi. Nilipata kazi kwenye duka hili kwa sababu unaweza kufanya kazi katika eneo tofauti la duka kila wiki. _____
2. Wiki yangu ya kwanza, nilifanya kazi kwenye idara ya nyama kwa sababu rafiki yangu Sal anafanya kazi huko na alisema kwamba watu wote wazuri wanafanya kazi huko. _____
3. Lakini sikujua kuwa unapofanya kazi kwenye idara ya nyama, lazima upige deki sakafu mara tatu kwa siku. Mtu mwingine ninayemjua alisema alipenda kufanya kazi katika idara ya uzalishaji, hivyo nilianza kufanya kazi huko wiki iliyofuata. _____
4. Lakini unatumia muda mwingi katika uzalishaji ukimwagilia maji kwenye mboga ili kuzifanya zisinyauke. Ninaugua kwa urahisi sana na nilijua ningepata homa kutokana na maji hayo baridi. Hivyo, wiki iliyofuata nilihamia kwenye idara ya maziwa. _____
5. Umewahi kugundua jinsi watu husoma nyuma ya katoni za maziwa kisha katoni zinateleza mikononi mwao, kuanguka kwenye sakafu na kupasuka? Sawa, basi hebu sema anayesafisha! Marafiki zangu kwenye duka waliniambia hakukuwa na kazi nyingi katika idara ya nafaka, hivyo wiki iliyofuata nikaenda huko. _____
6. Lakini hakukunivutia! Kwa kweli hakukuwa na cha kufanya na ninapenda kufanya kitu. Nilianza kufikiria kuhusu jinsi ninavyopenda kufanya kazi za hesabu na kuzungumza na watu. Sasa ninashughulikia sajili ya pesa. _____
7. Na sitabadilisha idara wiki ijayo. _____

Ufunguo wa Majibiu: 1. moto 2. baridi 3. baridi 4. moto 5. baridi 6. moto 7. moto

Mystery Person #1

mika lee

- ❖ Ulizaliwa Winnipeg, Manitoba. (Manitoba ni mkoa katika Kanada ya kati. Winnipeg ni jiji katika Manitoba kusini, si mbali kutoka mpaka wa Marekani.)
- ❖ Siku yako ya kuzaliwa ni tarehe 2 Oktoba.
- ❖ Huna jina la kati.

- ❖ Ulihamia Marekani na familia yako majira ya kiangazi yaliyopita.
- ❖ Una dada mmoja na kaka mmoja.
- ❖ Dada yako anakuzidi kwa umri na kaka yako ni mdogo wako.
- ❖ Jamaa zako wengi wanaishi Manitoba, lakini una shangazi, mjomba na binamu wanaoishi Fiji.
- ❖ Familia yako ina wanyama vifaa wawili: mbwa anayeitwa Mister na aina ya panya anayeitwa Spike.

- ❖ Unazungumza Kifaransa na pia Kiingereza.
- ❖ Vyakula vyako uvipendavyo ni tambi, siagi ya njugu na sandwichi za jeli na barafu.
- ❖ Rangi uipendayo ni ya chungwa.
- ❖ Mchezo uupendao ni mpira wa magongo.
- ❖ Unapenda sketi ya barafu, kuogelea na kuendesha balskeli.
- ❖ Pia unapenda kukusanya stempu kutoka kote duniani na kuchora.

- ❖ Ungependa kuwa daktari wa mifugo siku moja.
- ❖ Pia ungependa kuwa mcheza sketi mtaalamu.
- ❖ Ungependa kusafiri kote duniani siku moja.

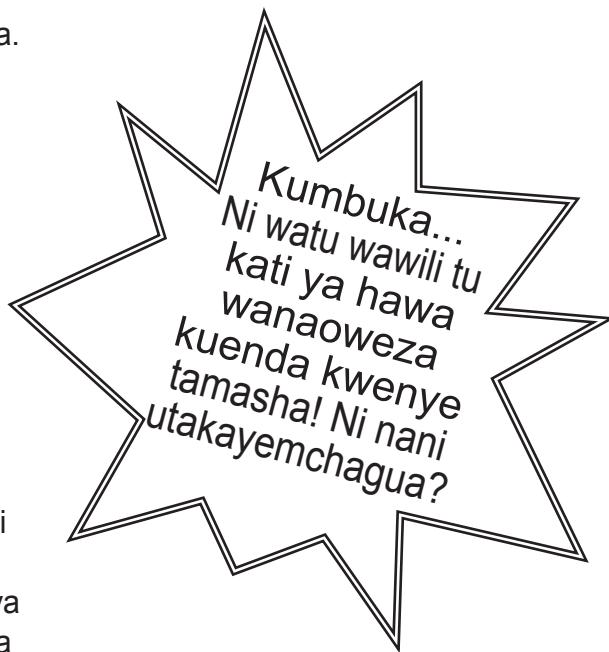
Mystery Person #2

jerry solo

- ❖ Ulizaliwa Cordoba, Argentina. (Argentina ni nchi ya Amerika Kusini. Cordoba ni jiji kaskazini mwa kati ya Argentina.)
- ❖ Siku yako ya kuzaliwa ni tarehe 28 Februari.
- ❖ Jina lako la kati ni Rawson, ambalo ni jina la mama yako kabla ya kuolewa.
- ❖ Wewe ni raia wa Marekani, lakini ulizaliwa Argentina. Familia yako ilihamia Marekani ulipokuwa na miaka minne.
- ❖ Familia yako ilihamia hapa kutohana na kazi mpya ya baba yako.
- ❖ Huna dada.
- ❖ Dada yako ni mdogo wako.
- ❖ Babu na bibi zako na jamaa zako wengi wanaishi karibu nanyi.
- ❖ Familia yako haina wanyama vipenzi.
- ❖ Unazungumza Kiingereza na Kihispania kidogo.
- ❖ Vyakula vyako uvipendavyo ni burritos, piza mnofu.
- ❖ Rangi uipendayo ni zambarau.
- ❖ Mchezo uupendao ni soka—umeicheza tangu ulipokuwa na miaka minne.
- ❖ Pia unapenda kucheza mpira kwa kikapu na unajifunza kuogelea.
- ❖ Unapenda kusoma hadithi za vituko na maajabu, kuenda kwenye filamu na kupika.
- ❖ Ungependa kuwa rubani siku moja.
- ❖ Pia ungependa kuwa mwigizaji au mpishi.

Marafiki

- ❖ Kadri unavyoweza kukumbuka, rafiki huyu amekuja kwenye sherehe zako za kuzaliwa. Huwa siku zote wakati mtu anapomhitaji rafiki. Ndiye tu katika kikundi chako cha marafiki ambaye hajawahi kuenda kwenye tamasha na hapendi muziki sana. Anataka kuenda kwenye tamasha kwa sababu hataki kukosa shughuli yoyote ya raha.
- ❖ Rafiki huyu ni msimulizi bora wa hadithi na husimulia mizaha ya kuchekesha. Hii ndiyo bendi anayoipenda na amekuwa akizungumza kuhusu tamasha kwa miezi. Anafurahisha kuwa naye wakati wote lakini anaiba vitu dukani kila wakati mnapoenda mahali. Sababu nydingine ambayo humfanya kuwa na hamu ya kuenda kwenye tamasha ni kuwa anasisimka kuhusu bidhaa ambazo ataiba kutoka kwa wachuuzi huko.
- ❖ Rafiki huyu anawajibika na anafahamu maisha ya mijini na wazazi wa kila mtu wanampenda. Akienda kwenye tamasha, nyote mnaweza kurudi baadaye. Wazazi wanahisi kuwa ikiwa rafiki huyu ataenda kwenye tamasha, nyote mtakuwa salama. Pia huonekana kama mgeni; hafurahishi kutangamana naye. Siku za hivi majuzi, amekuwa akikaa na kikundi kwa muda mchache.
- ❖ Rafiki huyu ana pesa nyngi kwenye kikundi na huzitumia kwa marafiki zake. Unajua kuwa akienda kwenye tamasha, atakununulia zawadi na chakula. Rafiki huyu pia ana vikwazo vya wakati. Akienda kwenye tamasha, mtahitajika kutoka huko mapema.

TANGAZO LA MWISHO

Watu hawa wawili
wataenda kwenye tamasha!

1.

2.

Irahisishe

Swali:		
MACHAGUO	MADHARA	+ au -
1.		
2.		
3.		
4.		

Uamuzi:

Kufaulu Licha ya Uwezekano Finyu

Liberty Franklin anaongoza Vilabu vya Wavulana na Wasichana kama Vijana wake wa Mwaka.

Alipokuwa mchanga, Liberty Franklin angekuja nyumbani baada ya shule kwenye ghorofa yeny giza na kumpata mama yake mlevi akileuka. Hakuwahi kumpata baba yake na kupoteza picha yake pekee aliyokuwa nayo. Kaka zake watangulizi walikuwa kwenye jela mara kwa mara na dada yake mkubwa alikuwa mraibu wa dawa za kulevya.

Liberty, aliye na miaka 17 sasa, alikuwa kwa maumivu mengi sana. Lakin hakuruhusu hilo limtamaushe. "Nilipima mambo," asema. "Niliamua kuwa ninayataka maisha bora."

Aliatimizaje haya? Katika daraja la sita, marafiki zake walipoanza kunywa pombe, Liberty alianza kuenda kwenye vilabu vya karibu vya Wavulan na Wasichana ili kupata usaidizi wa kazi yake ya ziada. Huko, asema, "wafanyakazi walinitunza. Kwenye kilabu, niliweza kuepuka uuza ji wa dawa za kulevya na magenge ya vurugu kwenye barabara na mambo hasi katika familia yangu."

Kwenye kilabu, alifunza watoto na kusaidia kupanga matukio kama vile Breakfast With Santa na huduma ya kutoa mavazi ya kurudi shulen. Pia alijunga kwenye kikundi cha uongozi kwa wasichana, ambapo walizungumzia kuhusu mambo "kama vile shinikizo la marika na maisha ya familia," Liberty asema. Alipata ujasiri wa kutosha kuzungumza kumwambia mama yake ukweli na kumshawishi kuacha kunywa

**"Kwenye
kilabu,
niliweza
kuepuka
uuza ji wa
dawa za
kulevya na
magenge ya
vurugu."**

pombe. "Sasa yuko kwenye mwaka wa tatu wa kunywa kiasi," Liberty asema kwa fahari.

Liberty pia alianza kufanya majukumu zaidi nyumbani. Ili kusaidia kifedha, alifanya kazi kama tela wa benki na keshia wa vyakula vilivyopikwa haraka hata alipoendelea kufanya kazi ya shulen.

Sasa akiwa mwanafunzi wa mwaka wa mwisho kwenye Everett (Washa.) High School, amewekwa kuwa mmoja wa wanafunzi bora darasani mwake. Majira haya ya machipuko atakuwa wa kwanza katika familia yake kuhitimutoka shule ya upili.

Kwa ajili ya jitihada zake za uongozi na elimu, mwezi wa Septemba Liberty alitajwa Kijana wa Mwaka wa Taifa wa Kilabu cha Wavulana na Wasichana na akapewa ufadhili wa masomo wa %10,000.

Kama mwakilishi wa wanachama milioni 3 wa kilabu, amekutana na Rais Clinton na atasafiri kote nchini kujadili masuala muhimu ya vijana na viongozi wa biashara na serikali.

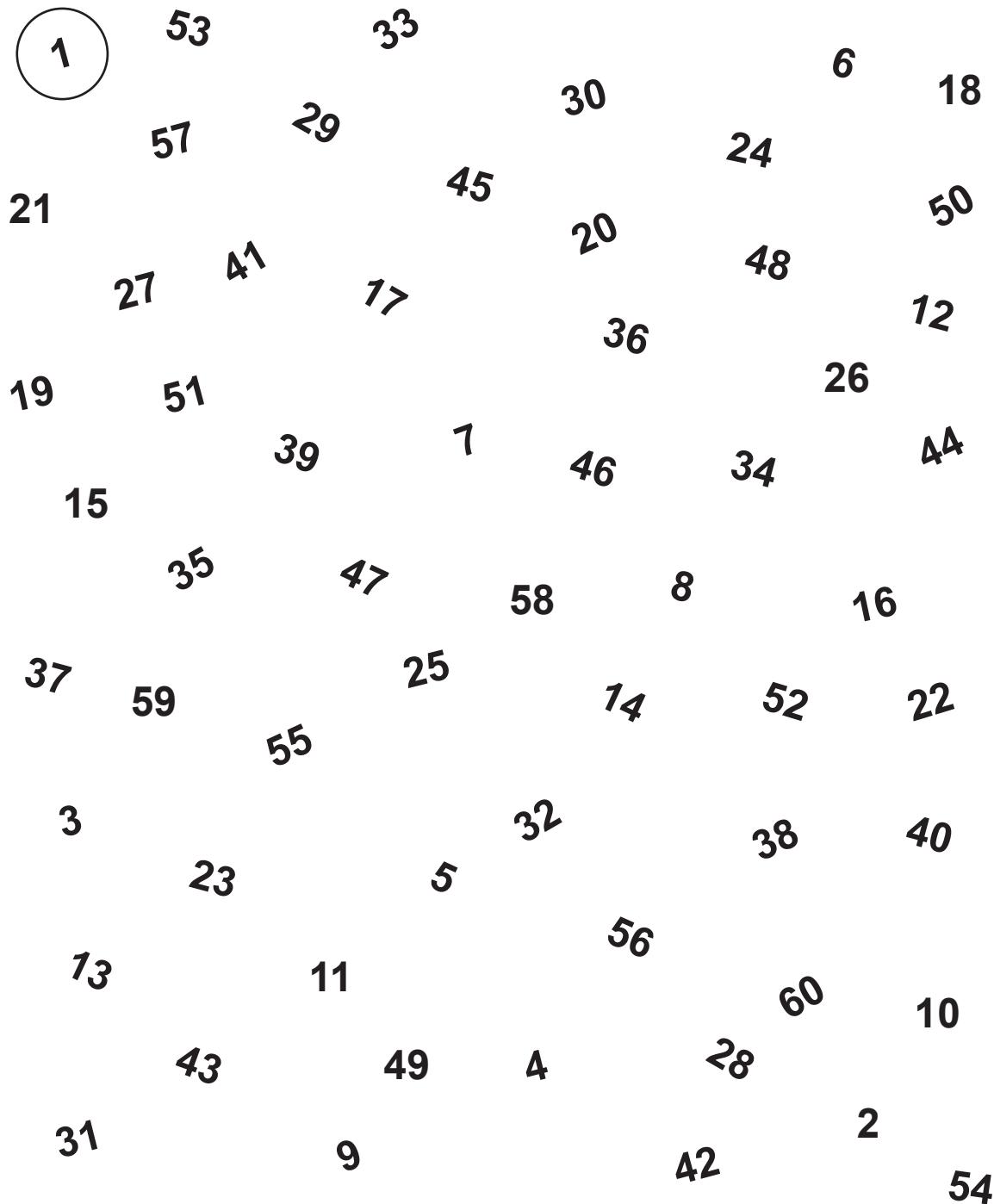
Liberty anasema kuwa lengo lake ni kuwasaidia wavulana na wasichana kukabiliana na vizuizi kama vile umasikini, uhalifu na matatizo ya familia.

"Yote ambayo nimefanya ni kuepuka mizinguko ya mambo hasi. Sikujuwa kuwa nilikuwa nikiishi maisha ya mfano mwema," asema. "Sasa ninathibitishia marika yangu kwamba wanaweza kufaulu pia."

—Nancy Vittorino

*Imechapisha tena kwa ruhusa kutoka jarida la *React*. Hakimiliki 1998, Advance Magazine Publications, Inc. Hutumia: Mashine ya kuchapisha, projekta isiyopitisha mwanga, au mkuu wa uwazi kwa ajili ya projekta ya uendeshaji. Jarida la *React* linatoa ruhusa ya kuchapisha tena ukurasa huu kwa matumizi katika madarasa.

Nichoree Mduara!

Sehemu Pili: Kufanya Maamui Shule ya Kati

Faharasa

Sehemu Pili: Kufanya Maamuzi

chaguo: 1. Kitendo cha kuchagua; uteuzi. 2. Nguvu, haki, au uhuru wa kuchagua. 3. Chaguo au mbadala.

changanua: Kutenganisha katika sehemu ili kutambua hali ya kitu kizima; chunguza kwa kina.

faida na hasara: Sababu chanya na hasi za na dhidi ya kitu.

inayofaa: 1. Kuhusiana na suala linalozungumziwa. 2. Kuafiki au kufaa mahitaji

inayofaa: Bora kwa mtu, hali, tukio, au eneo fulani; kufaa.

kinadharia: Kulingana na ufanuzi wa muda wa kitu ambacho kinachukuliwa kuwa ukweli hadi mambo yote ya uhalisia yazingatiwe.

kupima chaguo: 1. Kusawazisha uwezekano tofauti akilini ili kufanya uamuzi; kutafakari au kutathmini. 2. Kuchunguza mbadala.

madhara: 1. Kitu ambacho kinafuata kiasili kutokanana kitendo au hali. 2. Hitimisho lenye mantiki.

mbadala: 1. Uwezekano mwingine. 2. Fursa ya kuchagua mionganoni mwa machaguo.

mchakato: 1. Mfululizo wa vitendo, mabadiliko au utendakazi unaoleta matokeo. 2. Maendeleo; upitaji.

methali: Msemo mfupi na unaofahamika ambao unanasa na kueleza ukweli fulani au ushauri wa hekima.

uamuzi wa busara: Uamuzi kulingana na taarifa ya kuaminika.

Malengo Sahihi

Orodhesha malengo matatu katika safu ya kushoto. Yatathmini moja baada ya jingine, kwa kujibu ndiyo au la kwa kila swali. Ikiwa jibu la “la” litatokea, pitia lengo ili kulifanya kuwa sahihi.

1.	Ni ya binas?	Ni ya uhalisia?	Je, kuna madhara chanya?	Je, ina makataa?	
2.					
3.					

Njoo Upande Huu

Amua kuwa
unataka kuwa
kwenye timu ya mpira
wa kikapu.

Kula vizuri na uhakikishe
kuwa unapumzika kwa
muda wa kutosha wiki ya
kabla ya jaribio

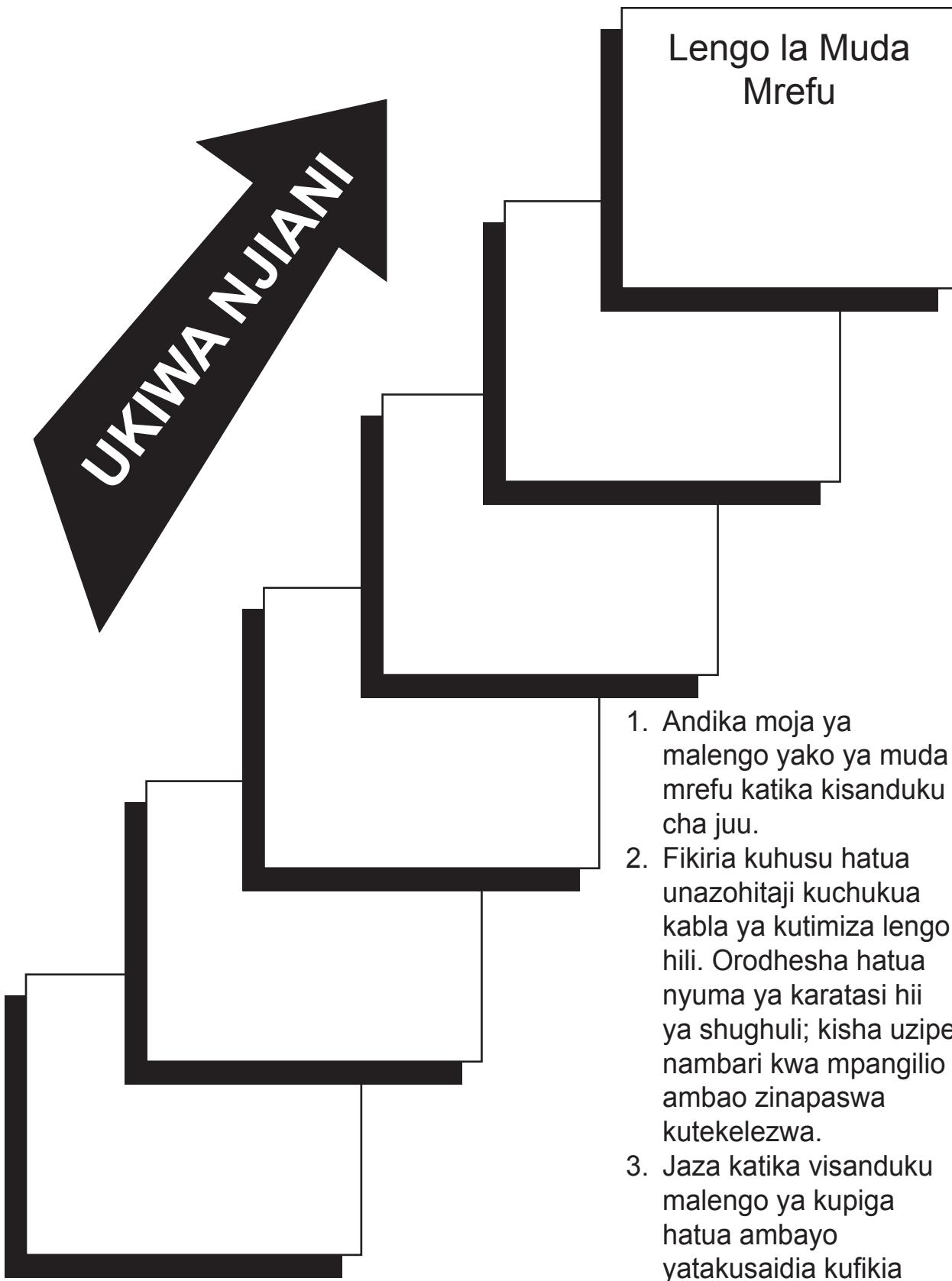
Mtafute mtu anayeweza
kukusaidia kuboresha
stadi inayokutatiza.

Chaguliwa kwa timu ya
mpira wa kikapu.

Anza kufanya mazoezi
na ufahamu siku ya
majaribio.

Jaribio la timu ya mpira
wa kikapu.

Sehemu ya Tatu: Kuweka Malengo Shule ya Kati

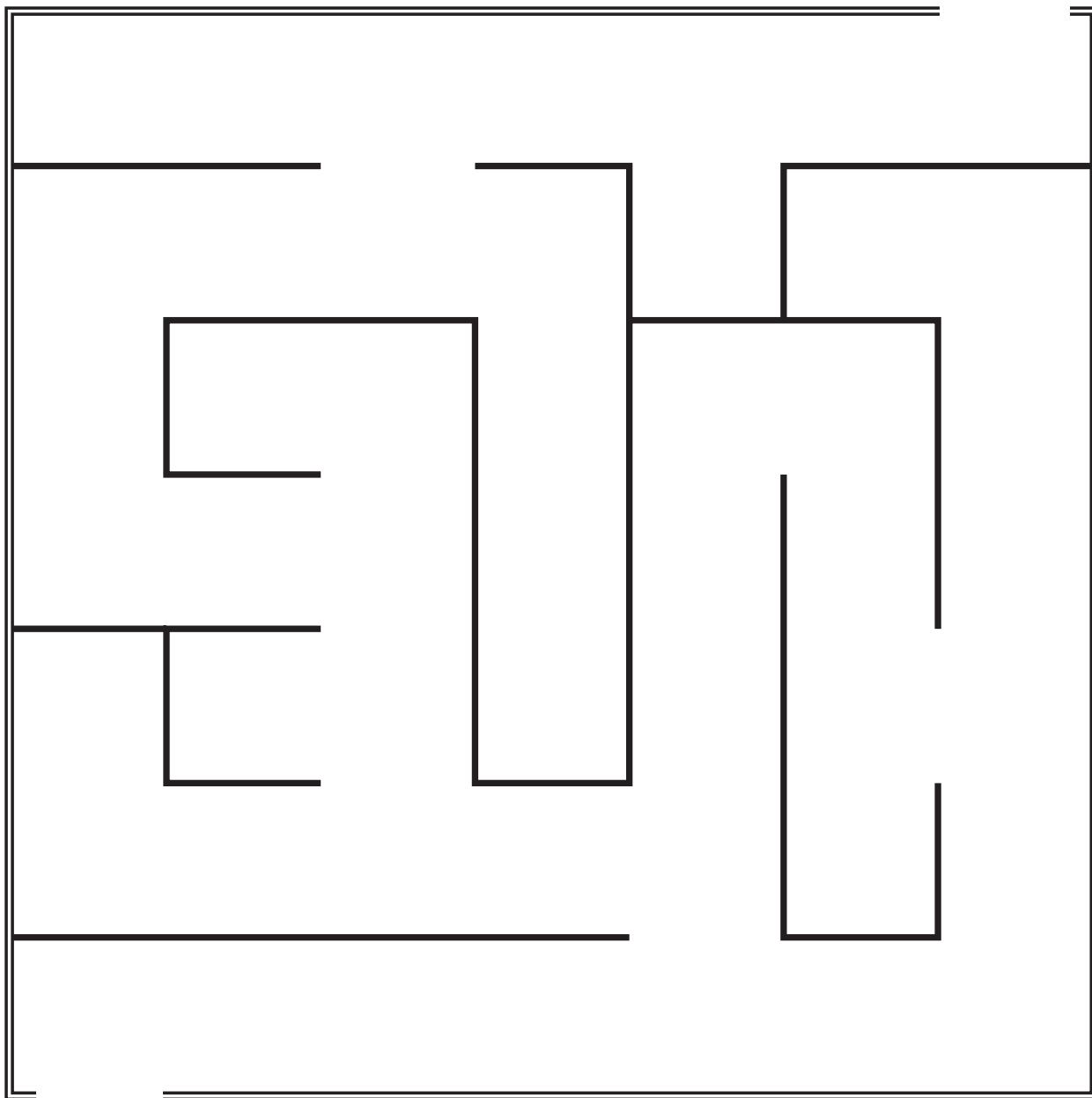
Utafiti wa Binafsi

Ukisema "Nita," lakini usifanye, ni kwa sababu...	Kamwe	La Wakati mwingine	Ndiyo Kawaida	Kila wakati
1. Unahofia kuwa hutakuwa na uwezo wa kutosha?				
2. mwanafamilia atakutamausha?				
3. ultaka tu kumfurahisha mtu mwingine?				
4. marafiki watafikiria kuwa umekuwa wa ajabu?				
5. umesema "Nita" kwa mambo mengi sana?				
6. unatatizika kuwakataza watu?				
7. huna uhakika kuwa unaweza?				
8. ultaka, lakini hakuna mtu mwingine aliyefanya?				
9. hukutaka kulifanya kutoka mwanzo?				
10. ulilivuruga?				

Ikwa ulijibu la kwa maswali zaidi ya matano, endelea kuisihuguhiliikia! Huenenda ukataka kuhakikisha kuwa upande wako wa ushindani hautakutamalaki. Vinginheyo, hakikisha kuwa vitenendo vyako ni kwa manufaa yako.

Ikwa ulijibu nidiyo kwa maswali matano au zaidi, uwerekano ni kwamba unaajiumiza sanai! Tuilia na uache kuwa na wasiwasi mwingi kuhusu kile ambacho wengetine wanafikira. Maoni yao ni muhimu pia! Jiamini!

The Maze

Hali Ngumu

Kufaulu kuingia kwenye NBA si rahisi kama kuruka Kobe Bryant-style kutoka shule ya upili. Mwulize tu nyota wa ligi ndogo Moochie Norris.

Theluji inayoyeyuka inadondoka kwenye uwanja wa mpira wa kikapu kutoka kwenye tundu lililo katika paa. Viti vitupu vya mbao vinazidi idadi ya mashabiki katika staha ya juu. Densi ya hip-hop ya mtumbuizaji Myron Noodlement inapata shangwe nyingi kuliko timu mbili kwenye uwanja wa mpira wa kikapu. Karibu kwenye usiku wenye baridi wa Januari huku Indiana, huku Fort Wayne Fury akipambana na Rockford (Ill.) Lightning. Karibu kwenye ligi ndogo ya NBA, Continental Basketball Association.

Fury's Moochie Norris, nyota wa CBA mwenye ndoto za NBA, yuko katia mstari wa kurusha bila kuzuiwa. Huku zikiwa zimesalia sekunde chache tu katika mchezo mkali, mlinzi wa alama 6-foot-1 ana shuti moja la ushindi. Lakini migongo ya mpira ndani ya midomo na kudunda nje. Karibu lakini si karibu sana. Ni sawa na Norris wa miaka 25—bora zaidi asiyestahili kuwa na wachanga, si bora sana kwa muda mrefu. "Lakini nikikata tamaa ya ndoto yangu," asema, "hakuna haja ya mimi kucheza kabisa."

Safari ya Norris ni kinyume cha shule ya upili ya Kobe Bryant. Timu ya CBA ya watu tisa ina wachezaji 90 kama Norris, wote wakiwa na hamu ya kupokea simu iliyyowaendea wachezaji kama John Starks, Mario Elie and Chris Childs "Tunataka kuja kucheza katika NBA."

Norris, kama mchezaji hodari wa CBA, anakaribia kutimiza lengo la NBA ambalo baba yake alimchochea akiwa na miaka 6. Baada ya kutoka kwenye mtaa wake wa Washington, D.C., alienda kwenye vyuo vichache, akicheza kiwango cha kutosha kutayarishwa na Milwaukee Bucks kama chaguo la 33 kwa jumla katika 1996 NBA Draft. "Niliachama," Norris asema. Lakini kabla ya msimu kuanza, walimkata.

Kisha CBA ikamwita, ligi ambayo hakuwa amewahi kuisikia. "Niilona kama nafasi ya pili ya kujithibitisha. Si NBA, lakini ni mpira wa kikapu wa kitaalam," asema. Hta hivyo, kandarasi za wiki hadi wiki za CBA, wastani \$1,700 na wakati mwingine usafiri ni wa basi. Wastani wa mshahara wa kila wiki wa NBA ni mkubwa kidogo, \$140,000, pamoja na jeti nyingi za starehe za binafsi kuenda uwanjani. "Marafiki na wakufunzi kutoka kwenye mtaa wangu walisema, 'Utafaulu kuenda. Nilijitahidi tu Usiwha kukoma,'" Norris asema.

Norris alichezea CBA's Florida Beachdogs, kisha Fury, kawaida mbele ya maelfu ya mashabiki na mawakala wawili au watatu wa NBA. Miaka miwili iliyopita, hata alicheza katika ligi za Ufaransa na Chile wakati msimu wa CBA ulipokuwa umeisha. "Kila wakati ninapoingia kwenye uwanja wa mpira wa kikapu, ninataka kufanya vyema," asema.

Mkufunzi wa Fort Wayne Fury, Keith Smart anafikiria kuwa maadili ya kazi ya Norris yatamfaidi. "Ni jambo tu la timu y NBA kusema, 'Tutampa nafasi,'" Smart asema. "Kwa sababu anaweza kucheza vyema kuliko wachezaji wengi wa akiba ambao wapo."

Hilo u ndilo analohitaji Norris. "Sitarajii kuitwa kwenye NBA na kuwa nyota," asema. "Nikipata tu nafasi ya kufika huko, mengine yatatokea yenyewe."

Wiki moja baada ya mchezo wa Rockford, Seattle SuperSonics Inampigia Simu. Anajaribu na kuingia kwenye orodha yao kwa ndara. Katika wikendi ya ufunguzi wa NBA usiku wa Februari mbele ya umati mkubwa wa 17,000, Norris anaingia kutoka kwenye benchi kwenye robo ya nne, Sonics iko chini kwa alama 10. Anaweka four straight three-pointers. Kila moja inaingia. "Ninahitaji nafasi tu," asema. "Ndoto yangu ilitimia." Karibu kwenye NBA.

—na Chris Tauber

*Imechapisha tena kwa ruhusa kutoka jarida la *React*. Hakimiliki 1999, Advance Magazine Publications, Inc. Hutumia: Mashine ya kuchapisha, projekta isiyopitisha mwanga au mkuu wa uwazi kwa ajili ya projekta ya uendeshaji. *Jarida la React* linatoa ruhusa ya kuchapisha tena ukurasa huu kwa matumizi katika madarasa.

Faharasa

Sehemu ya Tatu: Kuweka Malengo

halali: 1. Kutoa matokeo yanayohitajika. 2. Kulingana na ushahidi unaoweza kuthibitishwa.

kagua: 1. Kutayarisha toleo jipya lililohaririwa la (matini). 2. Kuzingatia na kubadilisha au kurekebisha.

kigezo: Viwango, kanuni au vipimo.

kuahirisha: Kusita kufanya kitu hadi wakati mwengine, haswa kutokana na uzembe au uvivu.

kutathmini tena: Kutambua tena thamani au umuhimu wa kitu.

lengo: Dhumuni ambalo jitihada au juhudhi huelekezwa kwalo.

shabaha: Kitu kinacholengwa au kunuiwa; lengo au dhumuni au ufikio.

stahimili: Kuvumilia kwa dhumuni au biashara yoyote; kuendelea kujitahidi licha ya magumu.

tathmini 1. Kutambua thamani au umuhimu wa; tazama. 2. kutathmini.

uhalisia: Kujaribu au kuonyesha ufahamu wa mambo kama yalivyo

Masuala ya Msongo wa Mawazo

Unaweza Kusababisha . . .

Visababishi vyo Msongo wa Mawazo

Njia za
Kupunguza au
Kuondoa Msongo
wa Mawazo

- majoribio
- tatio katika familia
- shughuli za siri
- woga wa hatari
- mabishano
- mizozano
- talaka
- urafiki
- thamani za binafsi
- matatizo shulenii

Ishara za Msongo wa Mawazo

- maumivu ya kichwa
- hasira
- kula au kulala kidogo
- kula au kulala sana
- ukosefu wa nguvu na mvuto
- kutostahimili
- Kukata tamaa
- kutengwa
- Kutomakinika vizuri
- taharuki

Ratiba ya Sam

Sam ana miaka 16 na anataka kutoa huduma ya ua majira haya ya kiangazi. Tayari ameanza kwa kuahidi kukata nyasi siku za Jumamosi kwa watu watatu katika mtaa huu. Sam hutoza \$20.00 kukata nyasi na majani. Inachukua takribani saa moja na nusu kwa Sam kushughulikia kila ua.

Wikendi hii, Sam ana shughuli nyingine chache anazopaswa kukamilika. Jumamosi usiku, Sama alienda kwenye filamu saa 7:00 na marafiki zake wawili. Pia ameahidi kumsaidia baba yake kwa kusafisha chumba na bafu lake, kuosha gari, na kumlea dada yake mdogo kwa saa chache Jumapili. Sama anataka kumnunulia rafiki yake wa dhati zawadi ya siku ya kuzaliwa wiki ijayo. Pia, mwalimu wake alimwambia kuwa akifanya mabadiliko kwenye karatasi yake ya katikati ya muhula na kuiwasilisha Jumatatu, anaweza kuongoza alama zake kutoka C hadi B.

Kichwa cha Sam kina mambo mengi. Anaweza kukamilisha kila kitu wikendi hii?

MSAIDIE SAM KUUNDA MPANGO.	Orodha ya Mambo ya Kufanya ya Sam
• Orodhesha majukumu yake yote.	Mambo ya Kufanya
• Yape majukumu nambari kulingana na umuhimu wayo.	Kipaumbele
• Unda ratiba ya majukumu ya kila siku ya wikendi.	
• Weka nyota kwenye majukumu muhimu sana.	
	Ratiba
	Jumamosi
	Jumapili

Ratiba Yako

Jaza tarehe ya kesho kisha uorodheshe majukumu unayohitaji kukamilisha. Kumbuka kuyapa kipaumbele majukumu na uweke nyota kwenye yale muhimu sana katika ratiba yako.

Ivy League Girl

Kutoka kwa Fresh Prince hadi mwanafuni wa kwanz awa Harvard, Mshindi wa R&B, Tatyana Ali anautazama ustadi wake.

Tatyana Ali bila shaka haishi maisha ya mwanafunzi wa mwaka wa kwanza wa kawaida Harvard University. Naam, nyota wa R&B alikyekuwa maarufu akicheza na binamu wa Will Smith kwenye *The Fresh Prince of Bel-Air* huishi kwenye bweni, anasomea kozi nzima na kutangamana na marafiki Harvard Yard. Lakini wikendi nyingi, hutampata Tatyana mwenye miaka 19 akitembea karibu na Boston; kwa kawaida huwa akisafiri ili kuendeleza albamu yake ya kwanza, *Kiss the Sky* (Epic). “Ni jambo la ajabu,” asema. “Kila wiki mbili nitakuwa na ukatizaji kidogo na nikasema, ‘Huu ni wazimu.’”

Humwamini? Angalia hii wiki ya kawaida: Anahudhuria darasa mara mbili kwa siku Jumatatu, Jumanne, Jumatano na Alhamisi. Siku ya Alhamisi alasiri, anasafiri kwa kuenda Chicago kutumbuiza, kisha kurudi usiku huo ili kuenda darasani Ijumaa. Kisha, anarudi kwa ndege hadi San Francisco na Portland kwa nyimbo zaidi na hatimaye kurudi Harvard usiku wa Jumapili.

Lakini hata kwa ratiba yake ya kushangaza, Tatyana anasalia kuwa na mwelekeo thabiti. Kama wanafunzi wengi wageni, anasema alikuwa na wasiwasi kisogo kuhusu kukutana na wenzake watano wa chumbani. Aliingia baada ya siku chache kuliko wengine wote kwa sababu alikuwa akisafiri na alihofu kuhusu wao kufikiria kuwa alikuwa diva. Lakini pindi tu Tatyana alipoonekana—akiwa amebeba mikoba yake mwenyewe na mama yake upande wake—wenzake wa chumbani walijua kuwa hakutaka kutendewa mambo makuu.

Wakati wa muhula wa kwanza kwenye Harvard, Tatyana alifanya Kihispania, jenetiki, masomo ya Afrika na Amerika na darasa la uandishi la maonyesho. Pia alijiunga kwneye kweya ya kitivo na kikundi cha thieta na

kuwa sarahangi wa timu ya wanaume. Kama wanafunzi wengi wa chuo, anakesha hadi usiku wa maneni akisikiliza muziki wa sauti ya juu. (“Tunafanya sherehe za sauti kubwa wakati wote,” anakiri.) Na bila kushangazwa, anatatizika kuamka kwa madarasa ya saa 9 asubuhi. “Kimsingi ninaamka kitandani nikiwa na mavazi ya kulala, kupiga mswaki, kuosha uso, kuchukua mkoba, kuenda kwenye darasa kisha kurudi kwenye chumba changu na kuoga,” asema akicheka.

Tatyana anawashukuru wazazi wake kwa uwezo wake wa kusawazisha chuo na taaluma. “Katika familia yangu, chuo ndicho kitu unachokifanya,” asema. “Wazazi wangu walinisaidia sana kwa kile nilichokifanya awali, lakini ikiwa kuna kitu nilichopaswa kuacha, bila shaka isingekuwa shule.”

Hata ingawa ahakusika sana katika maisha ya kitivo, wenzake chumbani hawawezi kusahau rafiki yao ambaye ni mtu mashuhuri. Wote walizingira kwenye runinga ili kumtazama na Will Smith akimpokeza tuzo Madonna kwenye majiri ya machipuko yaliyopita ya MTV Video Music Award. “Madonna alikuwa na kunibusu kwenye shavu langu,” Tatyana anakumbuka. “Nilisisimka sana. Na marafiki zangu pia. Bila shaka tuliihiri.”

Lakini Fresh Prince mwenyewe—aliyetoa albamu yake ya kwanza na kutoa sauti za wimbo wake wa pili akiwa peke yake, “Boy You Knock Me Out”—atawahi kuenda kwenye bweni kwa salamu? Tatyana anatingisha kichwa chake. “Huo utakuwa wazimu,” asema. “Watu watashangaa. Litakuwa tukio la ajabu sana.”

Kisha anatabasamu. “Vyema, huenda akaja kwa ajili ya kufuzu kwangu.”

—Marc S. Malkin

*Imechapisha tena kwa ruhusa kutoka jarida la *React*. Hakimiliki 1999, Advance Magazine Publications, Inc. Hutumia: Mashine ya kuchapisha, projekta isiyopitisha mwanga, au mkuu wa uwazi kwa ajili ya projekta ya uendeshaji. *Jarida la React* linatoa ruhusa ya kuchapisha tena ukurasa huu kwa matumizi katika madarasa.

Faharasa

Sehemu ya Nne: Kudhibiti rasilimali za Binafsi

kuwajibika: Kujukumika; kuaminika.

kisingizio: Kuelezea tatizo au kosa kwa tumaini la kusamehewa au kueleweka; kuomba kuondoa lawama.

ari: Uwezo wa kuanza au kutimiza mambo; dhamiri.

kipaumbele: Kupanga au kukabiliana kwa mpangilio wa umuhimu.

msongo wa mawazo: Hali ya ugumu, shinikizo, au tatizo.

kudhibiti wakati: Kutambua majukumu yanayohitaji kufanywa; kutambua majukumu ambayo ni muhimu sana; kupanga majukumu kwa njia inayoyaruhusu kukamilishwa kwa wakati fulani.

mtazamo: 1. Nafasi ya mwili, kama unavyopendekeza wazo, hisia au kitendo fulani.

2. Hali ya akili, tabia, au mwenendo kuhusu suala fulani kuonyesha maoni au dhumuni.

mtanziko: 1. Hali au tatizo linaloonekana kutotoa suluhisho la kuridhisha.

2. Chaguo muhimu kati ya mibadala sawa isiyohitajika.

aminika: 1. Kuaminika. 2. Inastahiki kuaminika, imani au ukubalifu.

komaa: 1. Kufikia ukuaji au maendeleo kamili. 2. Kutimiliki akilini.

wajibika: 1. Kujukumika kwa tabia au vitendo vya mtu binafsi. 2. Kuweza kuaminika au kutegemewa.

Orodha Kaguzi ya Mpangilio

Kuhusu Madaftari na Mijalidi

Je, Nina...

- madaftari, folda, au mijalidi kwa ajili ya madarasa yangu?
- daftari tofauti au sehemu tofauti kwa kila darasa?
- eneo mbele la kuandika mazoezi?
- eneo mbele la kuweka kazi ya ziada ambayo lazima iwasilishwe?
- karatasi tupu katika kila daftari ya matini na kazi ya darasani?
- eneo katika kila daftari la kuweka vitini?
- eneo katika kila daftari la kuweka kazi ya ziada na majaribio yaliyorejeshwa?

Vitu ninavyohitaji kupan

Kuhusu Ratiba za Masomo

Hakikisha kuwa...

- umeamua kuhusu wakati wa kusoma kila siku.
- umeweka ratiba ya unachohitaji kufanya.
- umefahamu mazoezi mahususi.
- umefuata mipango yako!

Wiki Yangu ya Masomo

MASOMO	JUMATATU	JUMANNE	JUMATANO	ALHAMISI	IJUMAA	JUMAMOSI	JUMAPILI

Jipime

1. Andika jina lako juu ya kona ya kulia kwa karatasi hii.

2. Kunja karatasi hii nusu.

3. Kunjua karatasi hii.

4. Rarua kona ya chini kushoto kwa karatasi.

5. Andika neno “juu” kulia kwa sentensi hii.

6. Geuza karatasi hii upande wa juu kuwa chini na uandike neno “chini.”

7. Chora mduara na uugawe katika sehemu nne.

8. Toboa mashimo mawili katikati ya karatasi hii.

9. Chora mstari ili kuunganisha mashimo.

10. Puuza maelekezo ya 3 hadi 9 kwenye karatasi hii.

Matini Yanayofanya Kazi Ni...

1. _____

❖ _____

❖ _____

❖ _____

❖ _____

2. _____

❖ _____

❖ _____

❖ _____

❖ _____

3. _____

❖ _____

❖ _____

❖ _____

Faharasa

Sehemu ya Tano: Kusoma kwa Ufanisi

atiasi: Kitabu cha ramani, wakati mwingine kikiwa na mifano.

bibliografia: Orodha ya vyanzo vyote vya taarifa inayotumiwa katika ripoti.

ensaiklopedia: Kazi ya rejeleo la kina iliyo na makala yenye mada mbalimbali, kawaida zikiwa zimepangwa kialfabeti.

picha: Ramani, chati, au mawasilisho mengine yanayotumiwa kuonyesha kitu.

rasilimali: Kitu ambacho kinaweza kutumiwa kwa ajili ya usaidizi au msaada.

thesauri: Kitabu au rasilimali nyingine inayoorodhesha maneno yaliyo na maana sawa au yanayokaribiana kuwa sawa.

ufafanuzi: Kutaja tena kwa maneno mengine, mara nyingi ili kurahisisha maana kueleweka.

Ninapaswa Kulifanya Vipi Hili?

Orodesha njia zote unazoweza kutatua matatizo haya. Yape machaguo nambari kwa kila moja.

TATIZO 1: Umepewa kazi kubwa ya kulea mtoto Jumamosi nyakati za asubuhi inayolipa vizuri, lakini iko katika mtaa mwengine. Ni viyi unavyoweza kufika huko?

TATIZO 2: Chumba chako hakina raha! Ni viyi unavyoweza kukifanya kionekane tofauti kabisa?

PATA MASULUHISHO

Orodhesha faida na hasara za kila chaguo uliyoorodhesha kwenye karatasi ya shughuli za “Ninapaswa Kulifanya Vipi Hili?” Tia alama ya + au – baada ya kila moja. Kisha, tafuta chaguo lenye alama nyingi za + na alama chache za – na uchoree mduara suluhisho lako.

FAIDA NA HASARA MACHAGUO YA TATIZO LA 1	FAIDA NA HASARA MACHAGUO YA TATIZO LA 2
+ au –	+ au –

Faharasa

sehemu ya Sita: Kutatua matatizo

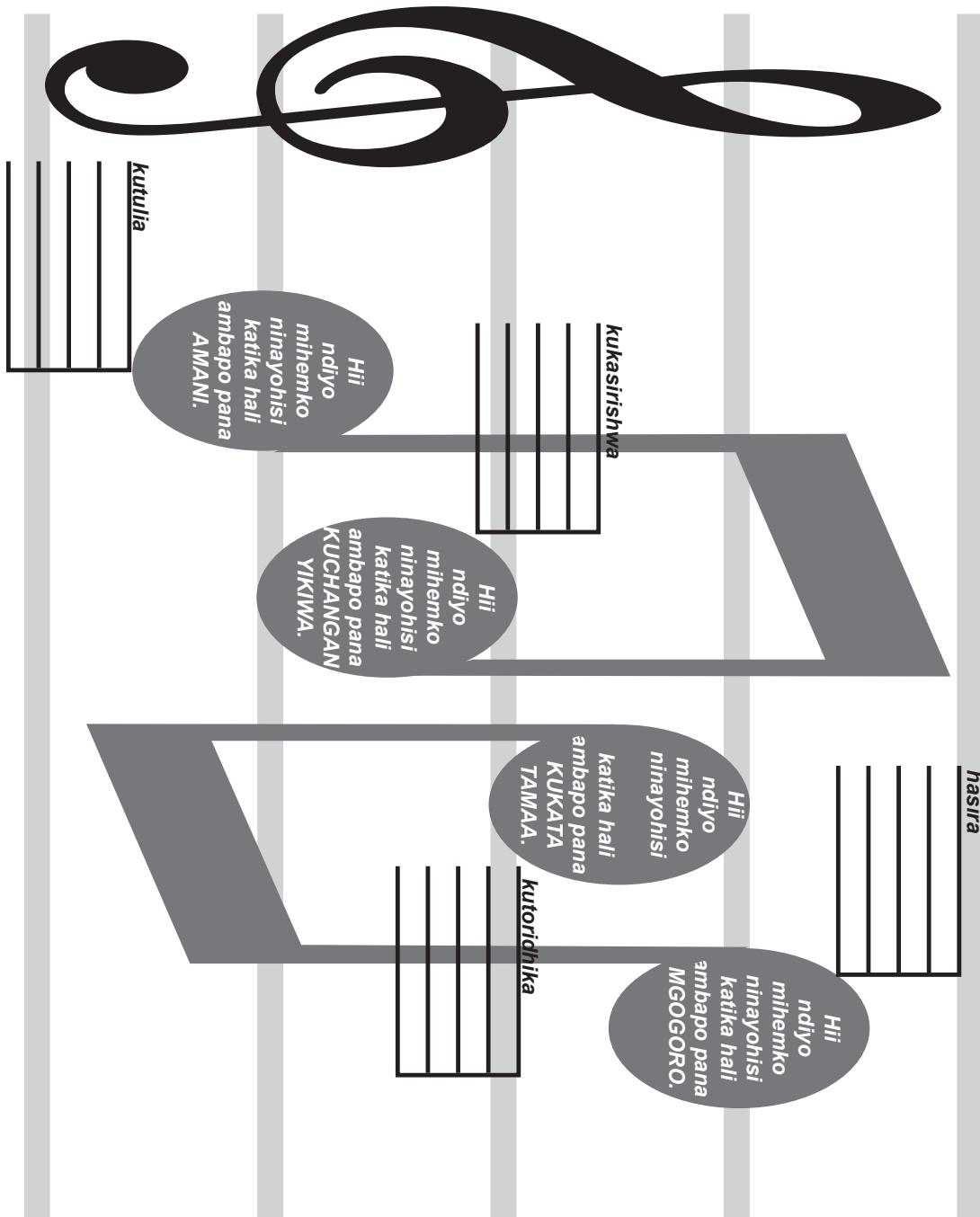
shirikiana: Kufanya kazi pamoja, haswa kwa juhudzi za pamoja.

tatizo: 1. Swali la kuzingatiwa, kusuluuhishwa au kujibowi. 2. Hali, suala, au mtu anayesababisha matatizo.

ustadi: 1. Maarifa yanayofahamika ya sayansi, sanaa au kazi ya mikono. 2. Kipaji au uwezo uliokuzwa

Wakati Mwingine Ninahisi...

Kigezo cha mihemko

Sehemu ya Saba: Kusuluuhisha Migogoro Shule ya Katu

Kitendo cha Pili

Soma kile ambacho kila mtu anasema. Pia, soma matini yaliyo chini ya mazungumzo ili kujua kile ambacho kila mtu alikusudia kusema.

Mzazi: (sikitishwa, kasirishwa) Ulikuwa wapi?
(Umechelewa kwa zaidi ya saa moja, na nilikuwa na wasiwasi mkubwa.)

SAM: (Kwakwa kujitetea) Shulen.
(Nilitiwa kizuizini na nimeaibika kuhusu tukio hilo.)

Mzazi: (Akiwa amechanganyikiwa) Lakini saa za shule ziliisha saa moja iliyopita! Umekuwa ukifanya nini?
(Ulisahau kuwa ulikuwa na miadi ya daktari wa meno?)

SAM: (tusiwa) Nilikuambia! Nilikuwa shulen! Mwalimu alituambia tubaki shulen.
(Huniamini? Lo, nimesema “sisi”?)

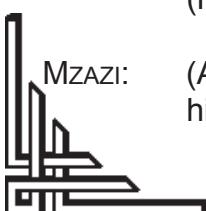
Mzazi: (Akiwaakiwa ametamaushwa) Kwa nini?
(Tafadhal eleza ni kwa nini umechelewa.)

SAM: (Kwa wasiwasi) Kwa sababu mtu fulani alikuwa akitupa vipande vyatkaratasi viliviyotafunwa na mwalimu akakasirika, hivyo darasa likazuiwa kuondoka.
(Vyema, mimi tu, kwa sababu nilitupa karatasi chache zilizotafunwa.)

Mzazi: (akihofia) Hilo si jambo zuri, lakini ulipaswa kupiga simu.
(Lakini hukuhusika?)

SAM: (kwa hasira) Mwalimu asingeturuhusu kuondoka darasani!
(Nilisahau kupiga simu. Nilipaswa kufanya hivyo.)

Mzazi: (Akiwa amekasirika) Ni hivyo tu! Nitawasiliana na mwalimu wako kuhusu hili! Ilinibidi nifutilie mbali miadi yako ya meno!

I-Messages

I-messages ni njia bora ya kujieleza wakati ambapo umekasirishwa. Unapotumia, watu wako tayari sana kukusikiliza na kujibu maombi yako bila kukasirika na kujitetea. Soma mfano, kisha ujaribu kuandika I-messages yako binafsi.

MFANO

Mtu katika familia yako anasahau kila wakati kukupasha ujumbe wako.

Ninahisi kukasirishwa

wakati usinipe ujumbe wangu

kwa sababu ni muhimu kwangu.

1. Mwanafunzi mwenza darasani amenaza kukuita lakabu ambayo hupendi.

Ninahisi _____

wakati _____

kwa sababu _____

2. Mwalimu wako hajakuita wiki nzima, hata ingawa umeinua mkono wako.

Ninahisi _____

wakati _____

kwa sababu _____

3. Mmoja wa marafiki zako mara nyingi huomba vitu kutoka kwako lakini havirejeshi.

Ninahisi _____

wakati _____

kwa sababu _____

ShuleZinaweza Kumudu Wanafunzi Walemaru?

Garret Frey alikuwa na miaka 4 pekee alipoteleza kutoka kwenye pikipi ya baba yake na kuumia vibaya uti wake wa mgongo. Tangu wakati huo Garret, sasa miaka 16, amepooza kutoka shingoni kuelekea chini. Anahitaji huduma ya mara kwa mara ili kumsaidia kula na kunywa, kubadilisha mikao katika gari lake la magurudumu, kunyonya mrija kwenye koo lake na kufuatilia kipitishaji hewa kinachomsaidia kupumua.

Bila mtu mwenye stadi za uuguzi za kumsaidia, Garret hakuweza kuenda Jefferson High School iliyo Cedar Rapids, Iowa, ambapo ni mwanafunzi wa mwaka wa pilina mwanafunzi wa B.

Lakini inagharimu familia ya Frey takribani \$20,000 kwa mwaka kwa muuguzi wa mazoezi mwenye leseni anayemsaidia Garret. Kwa miaka, wamekuwa wakijaribu bila mafanikio, kuishawishi bodi ya shule ya Cedar Rapids kugharimia gharama. Novemba mwaka jana, malalamishi yao yalifika kwenye Mahakama ya Makuu ya Marekani.

“Watoto walemaru kama mimi tuna haki ya kupata elimu bila malipo,” Garret asema, “bila kulipia huduma ya ziada.”

Lakini Msimamizi wa Cedar Rapids, Lew Finch anasisitiza kuwa bodi ya shule yake haina pesa za kulipia huduma ambayo Garret anahitaji. Anasema kuwa wilaya tayari imemwajiri mwalimu maalum, kununua basi maalum na kuibadilisha kompyuta ili kumfaa Garret. “Lazima uulize, unapaswa kufanya mambo kwa kiwango gani,” Finch asema. “Ikiwa mahakama yataweka hili wazi, litakuwa jambo la ajabu sana.”

*Imechapisha tena kwa ruhusa kutoka jarida la *React*. Hakimiliki 1999, Advance Magazine Publications, Inc. Hutumia: Mashine ya kuchapisha, projekta isiyopitisha mwanga, au mkuu wa uwazi kwa ajili ya projekta ya uendeshaji. Jarida la *React* linatoa ruhusa ya kuchapisha tena ukurasa huu kwa matumizi katika madarasa.

Kesi ya Garret inaweza kuamua kiwango ambacho shule zinahitajika kusaidia wanafunzi wenyе ulemavu. Sheria ya shirikisho inahitaji jamii kuwapa wanafunzi wenyе ulemavu elimu ya umma—na aina zote za “huduma maalum zinazohusiana na elimu.”

Lakini hakuna makubaliano ya kiwango cha huduma ya ziada ambacho Garret na wanafunzi wengi zaidi walio na ulemavu mbaya wanahitaji kupata. Familia ya Freys inatumai kuwa Mahakama Makuu yatasema kuwa sheria inafidia huduma kama muuguzi wa Garret.

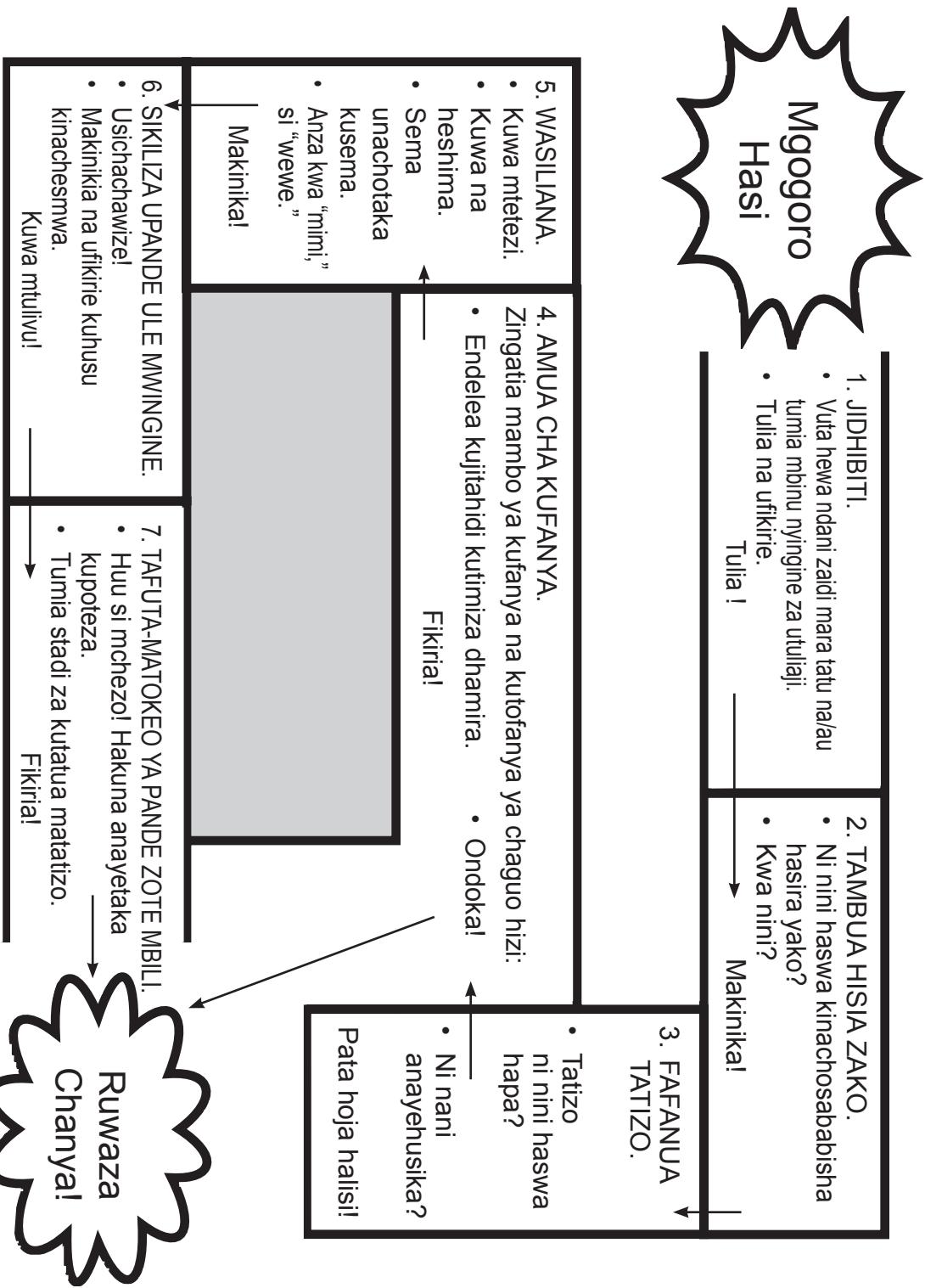
Bima ya Garret imekuwa ikilipia muuguzi wake. Lakini ametumia takribani sera zake zote na familia yake haiwezi kumudu kulipia huduma ikiwa peke yake. Akishindwa kesi yake, huenda akahitaji kukamilishia shule yake ya upili akiwa nyumbani.

Kesi ya Garret imegonga vichwa vyatya habari, lakini anasema kuwa hana nia ya kutoka kusikilizwa. “Watoto kadhaa waliniuliza ikiwa nilidhani kwamba nilikuwa mfano wa kuigwa,” asema. “Sijioni hivyo, lakini ikiwa kesi yangu itanisaidia kubadilisha mambo, nadhani hilo litakuwa bora.”

Mahakama yanatarajiwa kutoa uamuza wake majira haya ya machipuko, lakini haitakuwa hivi karibuni kwa Garret. “Ninatamani yangekuwa yameisha,” asema, “na ninatumai itawasaidia watoto wengine.”

—Susan Hansen

Shughulikia sehemu zote

Mitanziko

1. Unacheza soka na wanafunzi wenza darasani wakati wa chamcha. Baadhi ya wachezaji wanasukumana wakati wa mchezo. Huku kila mmoja akirudi darasani, mtu fulani anakupiga ngumi. Utafanya nini?

2. Rafiki yako yuko katika hali mbaya kwa sababu alikuwa akitafakari kwa wiki nzima. Unazungumzia kuenda kwenye filamu, na kwa ghafla anaanza kukuzomea. Kinachofuata ni kuanza kuzozana kuhusu zoezi la ziada. Utafanya nini?

3. Kaka yako amekuwa akikuchokoza alasiri nzima. Unamtupia kifutio na kumwambia aache. Anakurushia mto na kugonga miwani yako na kudondoka usoni. Utafanya nini?

4. Unasikia kuwa mtu fulani anasema kuwa umeiba jaketi. Mtu huyu alipoteza jaketi linalofanana na lako. Mtu huyu anatembea na kikundi cha watu ambacho unajaribu kukiepuka. Utafanya nini?

Faharasa

Sehemu ya Saba: Kusuluuhisha Migogoro

hali: Hali ya muda ya akili au mhemko kuhusiana na hisia.

hulka: Tabia tofauti au mahususi ya sifa ya mtu; silka.

kujieleza kimakosa: 1. Kuzungumza au kutamka kusiko sahihi. 2. Kuzungumza kimakosa, kusikofaa, au bila kufikiri.

kukosa kuwasiliana vizuri Kushindwa kuwasiliana kunakosababishwa na matamshi yasiyoeleweka au kuelewa vibaya.

kutostahimili: 1. Kutoweza au kutokuwa tayari kuvumilia. 2. Kukataa kuruhusu imani zinazokinzana.

mabadiliko: Nguvu zinazozalisha au kuongoza shughuli au harakati.

mgogoro: Hali ya mvurugano kati ya watu, mawazo, au maslahi; mgongano.

ongezeka: Kuongeza, kupanua, au kufura kwa njia ya taratibu.

pinga: 1. Kuzozana na. 2. Kuweka ili kuangalia au kukabiliana na kitu kingine.

suluhisha: 1. Kufanya uamuzi imara kuhusu. 2. Kupata suluhisho la; kutatua.

suluhisho: 1. Ufafanuzi wa tatizo au kitendawilil suluhisho. 2. Hatua iliyotambuliwa au kuamuliwa.

ustahimilivu: Uwezo au hali ya kutambua na kuheshimu imani au desturi za wengine.

zuka: Kuibuka kwa fujo kutoka kwenye vikwao au vipimo; lipuka

Ndivyo au Sivyo

Angalia ikiwa kila taarifa ni ndivyo au sivyo kwako.

	NDIVYO	SIVYO
1. Nitashiriki katika shughuli inayohusisha watu nisiowajua.		
2. Sitadanganya kwenye jaribio, hata ikiwa kila mtu anafanya hivyo.		
3. Wakati mwingine ninadhani kuwa watu ambao si maarufu ni wazuri.		
4. Nitasema ukweli kuhusu kitu, hata ikiwa ninadhani wengine watapinga.		
5. Nitamsaidia mtu ikiwa atahitaji, hata ikiwa mtu huyu si rafiki yangu.		
6. Ninapenda kukutana na watu ambao ni tofauti na mimi.		
7. Ikiwa marafiki zangu wawili hawasemezani, bado ninaweza kuwa rafiki na wote wawili.		
8. Nitavalia shati nilipendalo kuenda shulen, hata ikiwa hakuna mtu anayevalia shati kama hili.		
9. Nitajiunga na kikundi maarufu, hata ikiwa kinafanya mambo nisiyokubaliana nayo.		
10. Sitadanganya kwa sababu ya rafiki, hata ikiwa alitaka nifanye hivyo.		
JUMLA		

Sasa, rudi nyuma na uchoree mduara taarifa ambazo unahisi ni ngumu sana kwa watu wa umri wako kufanya.

Kesi za Mahakama

KESI YA #1

Kevin alikuwa akimlea mtoto alasiri moja kwenye nyumba ya jirani. Aliacha rununu yake nyumbani na alitaka kuwasiliana na rafiki aliyekuwa akitembelea jamaa katika jimbo jingine. Aliuliza ikiwa ilikuwa sawa kutumia simu na jirani akakubali. Kevin hakusema ikiwa alikuwa akipiga simu ya mbali.

Kevin alipata gharama kubwa kwenye simu ya nje ya jimbo. Jirani anasema kuwa Kevin ana deni lake la kumlelea mtoto alasiri ili kulipia. Kevin anasema kuwa hana deni lolote kwa sababu alipewa ruhusa ya kutumia simu.

KESI YA #2

Shante alileta fataki na viberiti shulenii. Alimpa Rosa fataki chache na kumwambie awashe moja darasani. Rosa alisema kuwa angeiwasha tu ikiwa Shante angeiwsha pia.

Rosa aliiwsha fataki, lakini Shante hakuwasha. Rosa alifukuzwa shulenii. Rosa anadai kuwa Shante ndiye aliypaswa kufukuzwa, kwa kuwa alileta fataki shulenii. Shante anadai kuwa kwa kuwa Rosa aliwasha fataki darasani, ndiye anayepaswa kufukuzwa.

KESI YA #3

Timu ya soka ya Robert huleta sare na viatu kwa wachezaji. Vinapaswa kuvaliwa wakati wa mazoezi na michezo. Robert havipendi.

Kwenye mazoezi ya kwanza, Robert alisema kuwa alisahau sare na viatu vyake. Mkunzi akamruhusu kucheza. Zoezi la pili, Robert alisema kuwa sare ilikuwa madobini na viatu vilikuwa kwenye gari la mama yake. Mkunzi akampumzisha. Wakati Robert alipokuu bila sare na viatu mara ya tatu, mkunzi alimtuma nyumbani.

Robert anadai kuwa mkunzi hakumwonya na kwamba hatendi haki. Mkunzi anasema kwamba ikiwa Robert hatavalia sare na viatu vyake, basi hawezi kucheza.

KESI YA #4

Keisha alikamilisha jaribio lake la hisabati mapema. Alikuwa amechushwa na kuanza kuchora na kuandika kwenye ukurasa wa daftari lake. Aliendelea kumwangalia rafiki yake kwenye safu iliyofuata. Hatimaye rafiki yake akamwangalia Keisha na kusema, "Unafanya nini?" Keisha alilishika daftari lake na rafiki yake akainama kuangalia. Mwalimu aliwapa wasichana wote wawili alama za kufeli.

Mwalimu anadai kuwa wasichana hao walikuwa wakiiba mtihani. Wasichana wanadai kuwa hawakuwa wakifanya jambo lolote baya.

Ninahitaji Kazi

**Ninahitaji kazi. Tatizo ni kwamba,
Nina miaka 14. Maoni yoyote ya namna
ninavyoweza kupata pesa?
M. F., 14 Georgia**

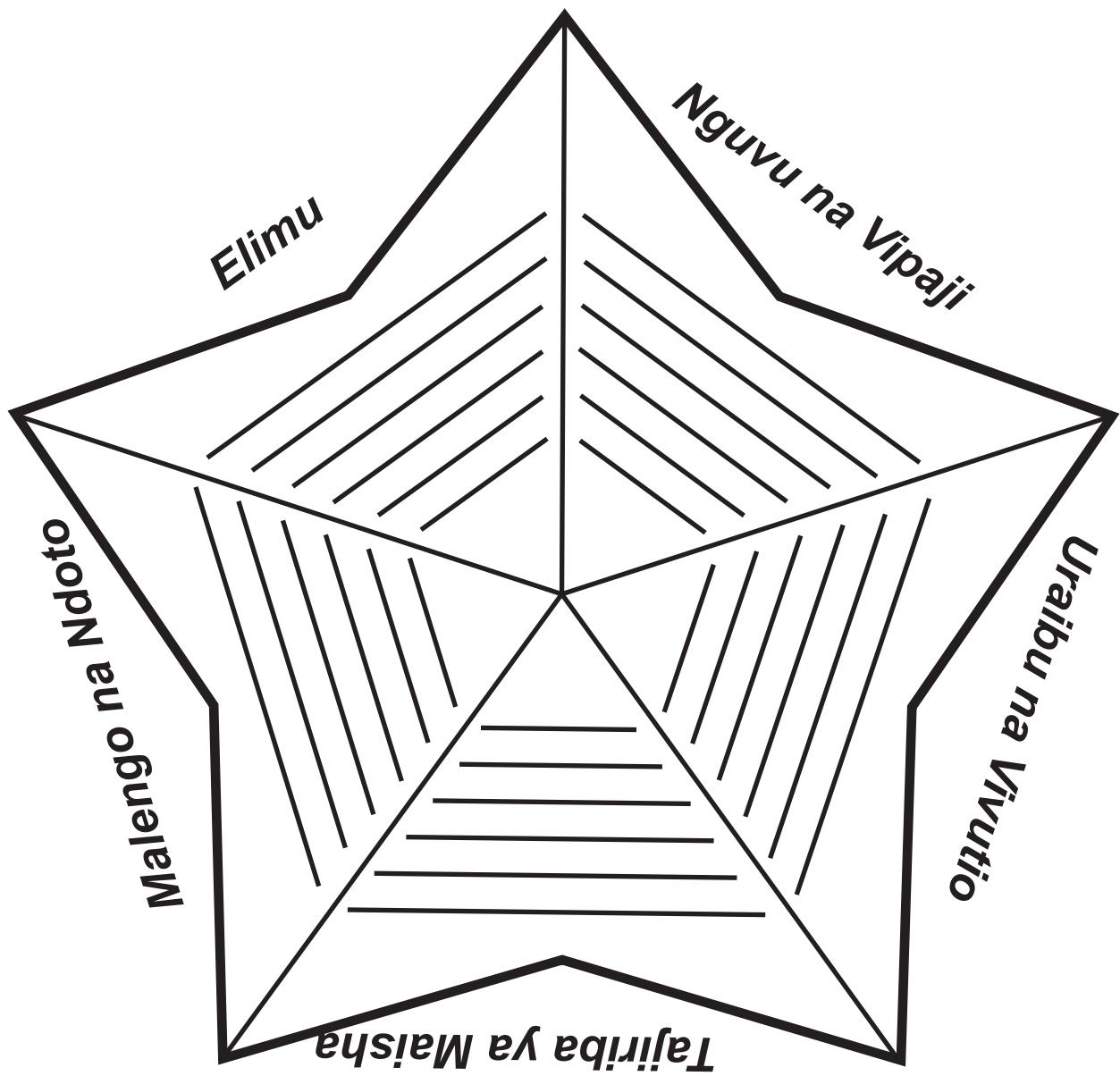
Ni vigumu sana kuajiriwa ukiwa chini ya miaka 16, lakini ikiwa una nia kabisa na mbunifu kiasi, unaweza kuwa bosi kwa kuanzisha biashara yako! Daryl Bernstein, ambaye aliandika kitabu kuhusu mawazo ya biashara ndogondgo alipokuwa na umri wa miaka 15 kinachoitwa *Better Than a Lemonade Stand* (Beyond Words Publishing, 1995), anashauri: "Kwanza, fikiria kuhusu stadi zako na kinachokuvutia. Unawapenda wanyama? Labda biashara ya kutembeza mbwa inaweza kukufaa. Unapenda kuamka mapema kila wakati? Anzisha huduma ya

kuamsha. Inayofuata, andika vifaa utakavyohitaji (pooper scooper na mifuko ya plastiki kwa watembezaji mbwa, simu kwa ajili ya simu za kuamsha), cha kutoza na muda unaohitaji kufanya shughuli hiyo. Unda vipeperushi kadhaa vya kutangaza na utakuwa tayari kuanza." Ziara nyingine? Sikiliza wakati watu wazima karibu nawe wanapoanza kulalamika kuhusu vitu ambavyo huwa havifanywi. Iwe ni kufunga zawadi, kupanga albamu za picha au kuwasilisha nguo zilizofuliwa na kupigwa pasi, kuna mambo mengi ya kufanya ikiwa kweli unataka pesa.

*Imechapisha tena kwa ruhusa kutoka jarida la *React*. Hakimiliki 1998, Advance Magazine Publications, Inc. Hutumia: Mashine ya kuchapisha, projekta isiyopitisha mwanga, au mkuu wa uwazi kwa ajili ya projekta ya uendeshaji. *Jarida la React* linatoa ruhusa ya kuchapisha tena ukurasa huu kwa matumizi katika madarasa.

Nguvu ya nyota

Uhalisia wa Binafsi:

Faharasa

Sehemu ya Nane: Kuangalia siku za usoni

bishana: 1. Jibizana kuhusu; jadiliana. 2. Kuuliza ukweli wa; shaka.

kinzani: 1. Kutokuwa na uhakika au inayoweza kubadilika; isiyo na uamuzi.
2. Kushuhudia hisia zinazokinzana kwa mtu au kitu kwa wakati mmoja, haswa
kupenda na kuchukia.

kuona: 1. Kuunda picha ya akili. 2. Kujenga taswira akilini; kutafakari..

shinikizo la marika: Ushawishi ambao mtu hupata kutoka kwa marafiki au watu
wengine wa rika lake kuwa na tabia fulani.

thamani za binafsi: Kanuni, viwango, au sifa ambazo mtu huona zinfaaa au
kutamanika

Sampuli ya Kandarasi

I, (jina la mwanafunzi), kama mmoja wa (jina la mwelimishaji na somo) darasa, ninatangaza kujitolea kwenye mradi wa kujifunza huduma ambaa darasa letu litatekeleza. Kama sehemu ya timu ya mradi, ninakubali yafuatayo:

- Njoo darasani mapema ili utumie muda wetu wa kazi vizuri kwenye mradi.
- Tilia maanani mradi na kazi zote zinazohusika.
- Kamilisha kazi kwa wakati na kwa ufahamu wangu.
- Timiza ahadi zote za mradi.
- Kuendelea kushughulikia mradi hadi ukamilike, au hadi timu ikubali kuwa kazi imekamlika.

Iliiwa sahihi mnamo _____
(Tarehe)

(Sahihi ya Mwanafunzi)

(Sahihi ya Mwelimishaji)

(Sahihi ya Shahidi)

Mwongozo na Orodha Kaguzi ya Kujifunza Huduma

Kuchagua Mradi

- Fafanua “kujifunza huduma” kwa wanafunzi.
- Motisha na usisimue wanafunzi kujihusisha.
- Wasaidie wanafunzi wachague mada ya mradi.

Kuunda Mpango wa Hatua na Kujitayarisha kwa ajili ya Mradi

- Fafanua “mpango wa hatua” na uelezee kwa nini inapaswa kuundwa.
- Eleza taarifa inayopaswa kujumuishwa katika mpango wa hatua.
- Wafahamishe wanafunzi njia tofauti za kupata taarifa kuhusu kujifunza huduma.
- Panga jitihada za utafiti wa wanafunzi.
- Waambie wanafunzi watie sahihi kandarasi za mradi.
- Panga jitihada za kazi ya wanafunzi kwa kuunda timu za mradi au vikundi vya kazi.
- Wasaidie wanafunzi kuandika mpango wa hatua.
- Wasaidie wanafunzi kwa uundaji wa ratiba ya mradi/chati ya mtiririko wa kazi.
- Waambie wanafunzi wawasilishe mpango wa hatua kwa ajili ya idhini kutoka kwa wale ambao lazima wakubali mradi.
- Watayarische wanafunzi kutoa mawasilisho kuhusu mradi.
- Wasaidie wanafunzi kuboresha mpango wao wa hatua, ikihitajika.
- Waongoze wanafunzi wanapofuata hatua zilizobainishwa katika mpango wao wa hatua ili kujitayarisha kwa ajili ya mradi.
- Eleza umuhimu wa na mbinu za kufuatalia maendeleo ya wanafunzi wanapofanya kazi ili kukamilisha mradi.
- Eleza dhana na umuhimu wa kuwa na maadili imara ya kazi.
- Eleza uzingatiaji maalum ambao wanafunzi wanaweza kukabiliana nao wanaposhughulikia mradi.

Kuufanya Mradi

- Wakumbushe wanafunzi kuangalia kwa makini na kuhakikisha kuwa wamekamilisha kazi zote za mradi wao.
- Wasaidie wanafunzi kutafakari masuala ya mradi ya dakika za mwisho.
- Wasaidie wanafunzi kuitia mradi na kuunda ajenda ya siku ya mradi.
- Wasaidie wanafunzi wanapokamilisha mradi wao wa kujifunza huduma.
- Sherehekeea.

Kujitathmini na Tathmini ya Umma

- Eleza maana ya kujitathmini na umuhimu wake.
- Eleza kile ambacho kujitathmini kunapaswa kujumuisha.
- Wasaidie wanafunzi kukamilisha kujitathmini kwa kazi ya mradi wao.
- Eleza maana ya tathmini ya umma na umuhimu wake.
- Eleza kile ambacho tathmini ia umma inapaswa kujumuisha.
- Wasaidie wanafunzi kukamilisha tathmini ya umma ya kazi ya mradi wao.
- Tathmini athari ya mradi kwa wanafunzi na jamii.

Kujifunza Huduma Shule ya Kati

Karatasi ya Kufuatilia

Jina:

Tarehe ya Leo:

Mada ya Mradi:

Jina	Jukumu	Tarehe Lengwa	Halisi Tarehe	Maoni

Sampuli ya Memo

KWA: Bi. Grimes

KUTOKA: Timu ya Kuandika Mchezo

KUH: Ripoti ya Maendeleo ya Kila Wiki

TAREHE: 22 Machi

Wiki hii, timu yetu ilikamilisha majukumu yafuatayo:

- Iliandika mswada wa pili wa igizo la pili la mchezo.
- Ilisahihisha igizo la kwanza, ambalo limekamilika sasa.
- Ilikutana na timu ya utafiti kujadili maswali yafuatayo ambayo bado tunahitaji majibu ya igizo la mwisho la mchezo:
 - Ni spishi gani za samaki ni sehemu ya mfumo wa ikolojia ya bustani?
 - Je, mabadiliko ya misimu yaanathiri vipi mfumo wa ikolojia?

Tuna changamoto zifuatazo tunazopaswa kukabili:

- Bwalo la shule ya msingi limehifadhiwa siku hiyo tuliyopanga kwa ajili ya maigizo yetu.
- Bado hatuwezi kupata makasha ya kadibodi kwa ajili ya mandhari.

Wiki ijayo, tunapanga kukamilisha majukumu yafuatayo:

- Kuandika mswada wa kwanza kwa igizo la tatu na la mwisho la mchezo.
- Kusahihisha igizo la pili la mswada wa pili.
- Kuratibu upya tarehe ya bwalo kwenye shule ya msingi; kukagua ratiba.
- Kuwasiliana na maduka zaidi ya karibu na kutumia tena mimea ili kuomba makasha ya kadibodi.

VIJANA WANAOFANYA MABADILIKO

NA MARGUERITE MARSH

Michezo ya video, iPods, simu za mkononi, kutuma ujumbe, kutazama televisheni, tabia mbaya—huo ndio wasifu ambao baadhi ya watu wanarejelea vijana wa leo. Wengine wanafaa ukariri huo, lakini wengi hawafai.

Tatizo ni kwamba tabia bora haiangaziwi kama tabia mbaya inavyoangaziwa. Waangalie baadhi ya vijana wanafanya mabadiliko. Inaweza kubadilisha jinsi unavyowaona watoto wenye miaka 18 na chini.

Mimi Ausland

Si watu wengi, wanaoweza kusema kuwa wameanzisha tovuti ya kulisha wanyama wenye njaa kwenye hifadhi ya karibu. Lakini Mimi Ausland, miaka 12 kutoka Bend, Oregon, ambaye alijitolea kwenye hifadhi, anaweza kusema alifafulu kufanya hivyo.

Ausland kwanza alipata wazo kutoka tovuti ya Free Rice, ambapo kila swali unalojibu vizuri linatoa nafaka 10 za mchele kwenye Mpango wa Chakula Duniani ili kusaidia kumaliza njaa. Badala ya mchele, aliteua kibble ya paka na mbwa. Kila siku maswali mawili yanachapishwa—moja kuhusu paka na moja kuhusu mbwa. Unapojibu swalii, sahihi au lisilo sahihi, unatoa vipande 10 vya kibble kwa kila mnyama.

Kwa mujibu wa tovuti yake, Ausland alianzisha freekibble tarehe 1 Aprili, 2008. Kufikia tarehe 14 Mei, alikuwa amekusanya pauni 240 za vyakula ambavyo aliwasilisha kwenye hifadhi yake ya karibu, Humane Society of Central Oregon.

Mchango wake wa kwanza ulitosha kulisha mbwa 456 kwa siku moja. Kufikia tarehe 4 Januari, 2010, freekibble na freekibblekat, zimechanga zaidi ya pauni 285,000 (tani 142) za kibble

zitakazogawanya wa mionganii mwa hifadhi 13 kote Marekani. Ndio kwa maana alikuwa Mshindi wa Tuzo ya 2008 ASPCA Humane kwa jitihada zake.

Sally O'Brien

Akiwa mwanafunzi wa miaka 18 wa mwaka wa mwisho kwenye Upper Arlington High School, Sally O'Brien ana ratiba yenye shughuli nyingi. Husoma, huwafunza wanafunzi wengine, ni mhariri wa nakala ya kitabu cha mwaka cha shule yake ya upili na mhariri wa usanifu wa jarida la sanaa za fasihi ya shule. Pia hufanya kazi siku tatu kwa wiki katika mkahawa wa karibu. Lakini hayo hayamzuii kujitolea shulenii na katika jamii. "Kujitolea kuna njia mbili," O'Brien alieleza. "Hajjalishi ninatoa kiasi gani, ninapata kitu baaaye."

Orodha yake ya miradi ya kujitolea ni pana—shulenii anajishughulisha kwenye miziki ya shule, Peer Collaboration, Respect Yourself na Honor Flight Club na ni mshauri wa kambi kwa wanafunzi wa madaraja ya sita kwenye Big Brothers Big Sisters' Camp Oty'Okwa. Hujitolea kima majira ya kiangazi kwenye Upper Arlington's Safety Town, kama tu alivyofanya tangu daraja la sita—akifanya kazi na watoto wenye umri wa miaka 5 na 6. "Nimefanya kazi

VIJANA WANAOFANYA MABADILIKO

(INAENDELEA)

ofisini, nimekuwa mwalimu msaidizi na msimamizi wa nje,” asema O’Brien. “Nimejifunza mengi sana. Wamenifunza mengi kama niliyowafunza. Ninapenda kufanya kazi na watu. Ninaona mambo kwa mtazamo wao. Nimejifunza kutilia maanani mambo na umuhimu wa kuenda nje na kuwasaidia watu.”

Yeye na marafiki zake pia husaidia kutembeza mbwa kwenye Capital Area Humane Society. “Tunaweza kuwattembeza mbwa na kuvinjari pamoja,” O’Brien asema. Kujihusisha kwake na mbwa hakuishii huko. Yeye na familia yake wamekuwa wakilea watoto wa mbwa wa Pilot Dogs tangu 2001. Wamewalea mba wadogo saba kufikia sasa—wakimlea kila mmoja kwa mwama. “Sote tunasaidia kwa kutazama, kutangamana na kufunza,” alisema. “Wazazi wangu walichangia pakubwa sana hili kutokea. Wamenifunza kuwa nina rasilimali za kuenda nje na kuwasaidia watu na kuishawishi jamii. Nina muda. Na bado nina muda wa kuvinjari na marafiki zangu. Bado ninaweza kufanya ninachotaka kufanya, mbona nisifanye?”

Erin O’Brien

Erin O’Brien ana miaka 16 mwaka wa kwanza kwenye Upper Arlington High School na ni dada wa Sally. Erin pia anafahamu masuala ya jamii na kuhusika katika mashirika mengi sawa kama Sally, lakini pia anafanya anachotaka anapotaka. Erin ametoa mchango wa nywele zako kwa Locks of Love—ili kutoa mchango, lazima nywele ziwe na

urefu wa inchi 10 au zaidi. “Muda wote nimechukia kuzikata nywele zangu,” O’Brien alisema. “Nilipokuwa na umri wa miaka 11 zilikuwa zimefika kwenye nyonga yangu. Nimefanya hivyo mara tatu na ninapanga kuendelea kufanya hivyo.”

Pia ni sehemu ya Link Crew shulen, akisaidia wanaume wapya kuwa katika shule ya upili, amesimamia muziki wa kila mwaka wa shule ya karibu ya kati, anajishughulisha katika Respect Yourself na amekuwa mshauri wa kambi kwa wanafunzi wa madaraja ya sita kwenye Camp Oty’Okwa. “Daraja zima la sita linaenda,” O’Brien alisema. “Lengo zima ni kuwa mifano bora ya kuigwa. Huenda wasijue jinsi ya kuigiza katika mazingira mapya. Sote tuna tajiriba nzima ya kambi.” Amejifunza kutoka kwa wanakambi pia, alisema. “Wamenifunza thamani ya kuangalia mtazamo wa mtu mwengine. Na kusahau na kufurahia.”

Tangu daraja la sita, O’Brien amekuwa Safety Town majira ya kiangazi. Kwa sasa ni mwalimu msaidizi, akiwasaidia watoto mambo ya ufundi na kuwafunza nyimbo. Pia hufunza usalama wa trafiki na jinsi ya kuwa mtembeaji wa miguu aliye salama. Na amejifunza nini? “Nimepata stadi mpya za watu na za mawasiliano kutangamana na watoto, wazazi wao na maafisa. Zinanitayarisha kwa ajili ya kazi ya watu wazima na mahojiano.” Lengo la O’Brien ni kujifunza mawasiliano na labda kufanya kazi katika mahusiano ya umma. “Ninafurahia kufanya kazi na watu wengi,” alisema. “Safety Town imenisaidia kutambua hili.”

VIJANA WANAOFANYA MABADILIKO

(INAENDELEA)

Ushauri wa O'Brien kwa vijana ambao wangependa kujitolea lakini hawawezi kuamua cha kufanya ni kujaribu Humane Society. "Ni maarufu sana. Ni rahisi kusafisha vizimba na kutembeza mbwa. Tafuta vipaji vyako na stadi ili ulete mabadiliko. Fahamu unachokifanya vizuri na kufurahia. Unapenda michezo? Na Olimpiki Maalum, je? Kuwasaidia watoto? Tafuta shule inayoweza kutumia usaidizi wako. Kuna kitu kwa aina zote za vivutio."

Eryn Dalton Powell

Mshindi wa Tuzo ya Columbus 2009 Jefferson kwa huduma za umma na muundaji wa tovuti ya Eryn's Healing Arts, Eryn Dalton Powell ana maarifa mengi sana ya maisha akiwa na umri wa miaka 14. Powell ambaye alitambuliwa kuwa na anemia selimundu (SCA) akiwa mchanga, ametumia muda mwingi akiwa Nationwide Children's Hospital. Wazo lake la kwanza la huduma ya kutoa msaada wa midoli lilitokea alipokuwa amelazwa hospitalini akipokea matibabu ya SCA. "Una maumivu sana," alisema. "Chembechembe za damu hukwama kwenye mishipa. Nilijaribu kufanya mambo ili kusahau maumivu—nilichora michoro kadhaa na kuunda kadi."

Gari la kubeba zawadi huwapa wagonjwa sanaa na ufundi, midoli, madaftari na wanyama waliofungwa, lisisaidia. "Watu hutoa misaada ya vitu," alisema. "Ilinifanya kuhisi vizuri kwamba mtu fulani alikuwa akinikiria."

Powell alianza huduma ya kutoa msaada wa midoli na wenzake darasani, ambao walisisimka kuhusu kusaidia. Huduma yake ya kwanza ilikuwa yenyе ufanisi na kuifanya tukio la kila mwaka, hata kupata usaidizi kutoka kwa Chicago Symphony na walimu kwenye shule yake.

Wazo la tovuti yake lilitokeza wakati mama yake alipotambua michoro yake na kuunda kadi kutokana nayo. Powell sasa anauza kadi kwenye tovuti yake kama kichangishaji fedha. Lengo lake? Kuwasaidia na kuwaelimisha wengine kuhusu SCA.

"Watu wengi hata hawajui kuwa wana ugonjwa huo. Mtoto wa miaka 16 alipatwa na kiharusi kisha akagunduliwa." Pia anataka kuwasaidia wengine. "Ikiwa mtu mwingine atahisi vizuri kuhusu chochote—ninataka kufanya jambo ili kumsaidia. Kuwasaidia wengine hunifanya kuwa mwenye furaha. Ni jambo ambalo ninalipenda."

Powell ana mipango mingine kwenye tovuti yake—kama vile kuunda kalenda kutoka kwenye picha anazopenda kupiga. Lakini itabidi zisubiri. Kwa sababu ya SCA, alikosa madarasa mengi sana mwaka huu na ana kazi nyingi sana za ziada ambazo ni za kufuatilia alichokosa. Lakini hilo halitamzuia. "Ninapenda hisia ya mafanikio," alisema. "Lakini ningali nikihisi kana kwamba bado ninaweza kufanya zaidi. Ninayo furaha kubwa sana, lakini ninajua ninaweza kuendelea kupiga hatua."

Imechapishwa tena kwa ruhusa kutoka Dispatch Printing Company. Hakimiliki 2010, The Dispatch Printing Company. Matumizi: mashine ya kuchapisha, projekta isiyopitisha mwanga, mkuu wa uwazi kwa ajili ya projekta ya uendeshaji. Dispatch Printing Company inatoa ruhusa ya kuchapisha tena ukurasa huu kwa matumizi katika madarasa.